

Pitäjä: Tyrvääntö
Kylä: Retula (Retulansaari)
Tila: Ylikartano
Myllymäki
Om: Talvikki ja Valvatti Vaulo
Os: Retula Hämeenlinna
Puh: Hämeenlinna 70419

Löydökset: KM 17291:1-1321

Karttaliitteet N° 1-6

Muut liitteet N° 7

Valokuvat F. 33546-93

XII Pohjoismaisen arkeologikokouksen retkeilyohjelmaan liit-
tyen suoritettiin Ylikartanon Myllymäellä Sirkka Ojalan Tyrvännön
inventointikertomuksessaan nimeämän röykkiö N° 4:n kaivaus. (Ks.
Sirkka Ojalan Tyrvännön inventointikertomusta sekä Aarne Äyräpään
kertomusta Tyrvännön Retulansaaresta KM:n esihist. os:n top ar-
kistossa). Lähellä röykkiötä N° 4 on röykkiö N° 10, josta Ojala löy-
si koekuopan kaivamalla luuta ja esineet KM 11226:1-6. Tämä oli
ennen v. 1967 ainoa Myllymäellä suoritettu tutkimuskaivaus. Arkeo-
logikokouksen lisäksi kaivaustöitten rahoitukseen osallistuivat
Hämeenlinnan Vanha Säästöpankki ja Tyrvännön kunta.

Tutkimustyöt aloitettiin 27.5. ja päätettiin 21.6. 1967. Niihin
osallistuivat kaivajina, kartoittajina yms. tehtävissä seuraavat
arkeologian opiskelijat Paula Purhonen, Marianne Schauman, Kris-
ta Sothman, Senni Timonen ja Seppo Keinänen.

Tutkimuksen kohteeksi valittu röykkiö N° 4 sijaitsee Ylikartanon Myllymäen pohjoisreunassa sillä kohdalla, mistä mäki alkaa viettää jyrkästi Vanajaveden Retulansalmeen. Viljelty rantapelto alkaa heti tämän röykkiön alapuolelta, joten se on yhtenäisenä säilyneen muinaismuistoalueen laidassa (liite 1, valokuvat F. 33546-51, vrt. myös Äyräpään valokuvalevyjä F. 8955-6 ja 8960). Toivottavasti Myllymäen tutkimusta jatketaan tulevaisuudessa järjestelmällisesti tästä reunasta käsin. Tätä mahdollisuutta silmällä pitäen merkittiin kaivausalueen rajat, linjat ja kiintopisteet maastoon ja erityiselle karttalehdelle (liite 2).

Röykkiön N° 4 ympärille paalutettiin pohjois-eteläsuunnassa 9 x 8 m suuruinen alue. Se kaivettiin luoteis- ja kaakkoiskulmiin koskemattomiksi jätettyjä kuutta neliötä lukuunottamatta, joten kaikkiaan tutkittiin 66 m²:n laajuinen alue.

Röykkiö erottui n. seitsemän metrin läpimittaisena, pyöreähkönä ruohoturpeen peittämänä, lähes metrin korkuisena kumpareena, josta joukko isohkoja kiviä pisti näkyviin. Koillisessa röykkiö päättyi isoon, 1 ½ m pitkään poikittaiseen kiveen, josta parin metrin päässä röykkiön ulkopuolella oli toinen vielä suurempi maakivi. Röykkiön luoteissivu päättyi jyrkkäreunaisena tasaiselle entiselle pellolle (valokuva F. 33550). Tämä vain ohuelti nurmettunut reuna oli ladottu kiviseinämäisesti miltei pystyksi, mutta se oli osittain laonnut alas, mikä näkyi siitä, että kiviä oli juurella vanhan heinäturpeen päälläkin. Länteen päin röykkiökiveys jatkui välillä harveten Ojalan luettelomalle uhrikivelle N° 2 saakka, joka kaivauskoordinaatiston mukaan olisi sijainnut suunnilleen ruudussa f:V (valokuva F. 33548)

Röykkiö kaivettiin neljänä sektorina (liitteet 3-5). Sektorit puo-
kaivettiin
 lestaan kerroksittain siten, että pintaturve ja ruokamultakerros
 kaivettiin pintavaakituksen (= taso 1) jälkeen päällimmäiseen kivi-
 kerrokseen saakka ensimmäisenä kaivauskerroksena (kerros = krs 1).
 Tämän jälkeen puhdistettu kivikerros (taso 2) kartoitettiin valo-
 kuvaamalla ilmasta ja vaakittiin. Sitten poistettiin pienemmät
 kivet ja toisena kerroksena (krs 2) kaivettiin esiin uusi kiviker-
 ros (taso 3). Näin kerroksittain kaivaen ja tasoittain vaakiten ja
 kartoittaen tutkittiin sektorit raakaan puhtaaseen ruskeaan hiek-
 kaan saakka. Sektoreissa A ja C jätettiin tasot 3, 5, 7 ja 9 kar-
 toittamatta, vaikkakin kaivaus suoritettiin kaikkialla kerroksien
 mukaan.

Kaivaus aloitettiin sektorista B (ilmavalokuvat F. 33551, -54, -56,
 -58, 33572-78). Sen pinnalla (taso 1) kasvoi ruohoturvetta ja poh-
 joissivulla sammalta sekä pieni kataja. Paitsi pohjoispään isoa
 maakiveä pisti turpeen alta esiin muutama pienempi kivi. Turpeen
 alta tuli esiin tiheässä pientä liuskakiveä ja kivien välissä ruo-
 kamultaa. Jo tästä ensimmäisestä kerroksesta löytyi muutamia ruu-
 kunpaloja. Tason 2 kivien alta alkoi musta palokerros, joka sisäl-
 si pientä särmikästä kiveä, palanutta rapautunutta kiven sirua ja
 hiilen sekaista maata. Palokerros jatkui aina 80 sm:n syvyyteen
 (liite 6).

Ruukunpaloja ja luita löytyi kauttaaltaan koko palokerroksesta.
 Yleensä saviastianpalat ja palamattomat luut löytyivät yhdessä sa-
 moista paikoista, joten luut ovat todennäköisesti olleet saviasti-
 oissa. Poikkeuksellisesti tasoa 8 ei kartoitettu, koska siinä oli
 vain pikkukiveä.

Koko röykkiön suurimmat kivet tukivat pohjois- ja koillisreunaa, Siitä huolimatta pari kolme reunakiveä ja joukko pikkukiviä näytti sortuneen alas. Reunakehän sisäpuolella näkyi aluksi vain pientä kiveä, kunnes tasosta 5 alkaen pohjaan saakka erottui ilmavalokuvista reunakivien ja kolmen sisäpuolisen ison kiven rajoittama luoteis-kaakkoissuuntainen "arkku", jonka sisäosa oli ruuduissa c:5-c:7, d:6-d:7. "Arkun" luoteispäätä rajoittavat kivet olivat osaksi ruuduissa b:4 ja c:4 eli siis sektorissa A. "Arkun" sisämitat olivat: suurin pituus n. 2.50 m, leveys kaakkoispäässä n. 1m, luoteispäässä 0.40-0.50 m. Se sisälsi pientä kiveä ja palomaata sekä runsaan luu- ja keramiikkamateriaalin lisäksi vain vähän muita löydöksiä. Kerroksesta 4 löytyi hioinkivi ja soikea silotuskivi. "Arkun" pohjalla vihdoin oli lähellä kaakkoispäätä pellavan kotaynnä kuutiokivi ja luoteispäässä isoja ruukunpaloja sekä palaneita ja palamattomia luita. Suuria luita löytyi samasta päästä "arkkua" myös pohjoisten reunakivien väleistä sekä paljon pientä luuta eteläisten reunakivien väleistä ja vierestä. Muualta sektorista löytyi vain pari pronssipellin kappaletta ja yksi hioin. Koskematon pohjamaa oli ruskeaa hiekkaa.

Sektorin D, jonka eteläreunassa on iso poikittainen maakivi, kaivettiin kerroksittain ja kartoitettiin tasoittain osittain samanaikaisesti sektori B:n kanssa (ilmavalokuvat F. 33584-93). Sektorin D:n eteläsivun reunakivet olivat kahdessa rivissä, mutta länsireuna jatkui hajanaisena uhrikivelle № 2 päin. Reunakivien ja keskuskiven sekä sektorin itäsivusta pohjakerroksessa näkyviin tulleitten kivien väliin jäi 0.75-1 m levyinen ja 1.5-2 m pitkä alue, joka oli täytetty yhden ainoan isomman kiven lisäksi pikkukivistä ja palomaasta.

Koko röykkiössä runsaan luu- ja keramiikka-aineiston ohella sisälsi kaikista sektoreista sektori D eniten muita löydöksiä. Alueelta, jonka läpimitta oli 2-3 metriä, löytyi pintakerroksista alaspäin mentäessä: 3 sinistä lasimassahelmeä, Yliskylä-tyypin keihäänkärki (valokuvat F. 33664-5), rautainen veitsen kärki ja kuutiokivi, suorakaiteen muotoinen litteä raudanpala, rautasirppi (valokuva F. 33666), silotekivi, rautaniitin kanta ja pohjalta paljon kvartsi-iskennäisiä. Vainajan jäännöksiä ei kuitenkaan todettu, joten tämä löytötihentymä ei merkinne hauta-antimia. Kaikki edellä luetellut esineet löytyivät yllä mainitun pikkukivialueen ja tätä rajoittavien reunakivien länsipuolelta ja niitten alta.

Sektorit A ja C kaivettiin samanaikaisesti. Sektori A:n (ilma-valokuvat F. 33567-71) entiselle pellolle laskeutuvan, osittain rauenneen jyrkän reunan muodostivat hajanaisesti ryhmitetyt isohkot reunakivet yhdessä pikkukivien kanssa. Keskellä oli pienten lisäksi myös isompia kiviä. Tässäkin sektorissa kiveys jatkui hajanaisena länteen.

Vajaan kymmenen neliömetrin laajuiselta alueelta löytyi neljästä ylimmästä kerroksesta neljä lasimassa- ja savihelmeä. Röykkiön huipulta löytyi neljännestä kerroksesta kauranjyviä ja kerrosta syvemmältä pieni purupihkan pala. Naapuriruudusta löydetty pellan kota on jo edellä mainittu sektori B:n kohdalla. Täten kaikki muut orgaaniset löydökset hiiltä ja luuta lukuunottamatta sijaitsivat samoilla paikoin röykkiössä. Myös sektori A:n pohjalla oli parissa ruudussa runsaasti kvartsi-iskennäisiä.

Sektorin C:ssä (ilmavalkuvat F. 33579-83) oli yhden miehen kangella liikuteltavien tai nostettavien reunakivien sisäpuolella ruohoturpeen ja ruokamullan alla aluksi, kuten muissakin sektoreissa tiheä kämmenenkokoisia suurempien ja pienempien kivien muodostama panos. Reunakehä oli osittain kaksinkertainen. Ruudussa h:5 oli muutaman kiven muodostama "rappu" röykkiöstä suoraan etelään. Tasosta 4 lähtien alkoi keskellä näkyä pienten kivien joukossa isompiakin, jotka tasossa 6 paljastuivat pohjakiviksi.

Myös tässä sektorissa reunakivet ja sisäpuolinen kivistä muodostivat selvimmin tasossa 6 ja 8 näkyvän, likimain suorakaitteen muotoisen ryhmän, jonka sisäpuolinen kiveys käsitti vain pikkukiviä. Tämän alueen pituus oli 1.5-2.0 m ja suurin leveys n. 1 m. Sen länsipäässä ja suureksi osaksi alueen ulkopuolella oli pohjalla kivien ympärillä n. metrin pituisella ja puolisen metriä leveällä alalla voimakkaan punertavaa (palanutta) soraa. Mitään tulisijarakennelmia ei kuitenkaan tavattu.

Sektorin C:stä löytyi reunakehän sisäpuolelta tavanomaisen aineiston lisäksi eri kerroksista kaksi-raudanpalaa, hioin ja pronssiketjun rengas. Reunakehästä tai sen ulkopuolelta löytyi taas savesta tehty paino, kuutiokivi ja syvältä valinkauhan katkelmia.

Koko röykkiön löydösten joukossa oli siis valtavan keramiikka- sekä palaneen ja palamattoman luuaineiston lisäksi muutamia savi- ja lasimassahelmiä (KM 17291:5, 118, 147, 152, 1016, 1056, jossa 2 kpl), pronssiesineitten katkelmia (:461, 754), rauta-

esineitten katkelmia (:649, 755, 871, 1004=niitin kanta, 1018=veitsenkärki, 1279), rautasirppi (:1188) ja ainoa ajoittava esine, Yliskylätyypin keihäänkärki (:1015). Näiden lisäksi otettiin talteen valinkauhan(?) katkelmia (:839), savipaino (:822) hioin- ja silotekiviä (:287, 327, 328, 663, 999), purupihkan pala (:219), kuutiokiviä (:460, 828, 1025), kvartsi-iskennäisiä, hiotun kivi-esineen siru (:946), savitiivistettä ja palaneen saven paloja, kuonaa, järvimalmia, savipiipun katkelmia (:40, 1208), maanäyte (:228), kauranjyviä (:82, 216), pellavan kota (:375) ja hiiltä.

Luuaineiston ovat Eläintieteellisellä laitoksella määritelleet dosentti Björn Kurtén sekä hänen apunaan ja lisäksi Elain Andersson, professori Olavi Kalela ja lisensiaatti Lauri Koli (ks. liite 7). Kasvinosia ovat puolestaan määritelleet Kasvitieteellisen laitoksen tohtori Kimmo Tolonen ja lisensiaatti Juha Suominen sekä Valtion Siementarkastuslaitoksen maisteri Ulvinen.

Yleiskuva röykkiö 4:stä muodostui kaivauksen perusteella seuraavanlaiseksi. Kolmea koillis-lounaislinjassa olevaa maakiveä päätä ja keskuskivinä käyttäen oli Myllymäelle Retulansalmeen viettävään mäen taitteeseen rakennettu isoista luonnonkivistä osaksi yksinkertainen osaksi kaksinkertainen, likimain ympyrän muotoinen kehä. Se erottui jonkin verran rauenneenakin selvästi ympäristöstään kaikkialla muualla paitsi lännessä, missä hajanainen kiveys jatkui aina uhrikivelle № 2 saakka. Röykkiön koillispäähän on todennäköisesti yhtä aikaa reunakehän kanssa tehty arkkumainen rakennelma. Tähän samanaikaisuuteen viittaavat samoihin saviastioihin kuuluvat palat, joita löytyi sekä mainitusta arkusta että muu-

alta röykkiöstä. Esim. nuoralla koristetun saviastian kahdesta yhteensopivasta reunapalasta toinen löytyi arkun pohjalta toinen taas röykkiön lounaisosan pohjasta.

Röykkiön keskuskiven lounais- ja kaakkoispuolella näytti myös olevan kaksi suurempien kivien ympäröimää pikkukivialuetta. Viimeksi mainitulla alueella ja sen lähellä oli muuten ruskea pohjasora palanut noin puolen neliömetrin alalta punaiseksi. Keskuskiven länsireunalla oli röykkiö taas pohjustettu eri kokoisilla kvartsi-iskennäisillä.

Reunakehään ja sen sisäpuolelle oli muodostunut pohjamaasta aina pintaan saakka ulottuva musta palokerros, jossa pikkukivien lisäksi oli rapautuneeksi palanutta kiveä, hiiltä ja nokea. Koko tämä palokerros sisälsi poltettuja sekä polttamattomia eläinten luita ja hampaita, saviastioiden ja palaneen saven paloja, kuo-
naa ynnä pronssirenkaan ja pari raudan kappaletta, purupihkan palan, pellavan kodan ja kauran jyviä sekä hioimia.

Kaikki löydetyt paremmat esineet oli sijoitettu röykkiön reunaan tai sen ulkopuolelle: länsireunaan keihään- ja veitsenkärjet, sirppi sekä helmet, joista osa löytyi röykkiön länsipuolelta, ynnä eteläreunaan savipaino ja valinkauhan katkelma.

Kun röykkiö oli kokonaisuudessaan huolellisesti rakennettu ja sen palokerros ja täytekivet tiiviisti kasattu sekä päällimmäiseksi aseteltu tiheä pikkukivipanos, ei kysymyksessä voi olla mikään kaatopaikka tai roskakasa. Todennäköisemmin tähän uhrikiven lähellä olevaan röykkiöön on uhrattu kalaa ja lihaa sisältäviä

saviastioita taikka siihen on heitelty uhrikivelle uhrattujen antimien jäännökset, jotka kaikki on sitten peitelty uhritulien palomaalla ja kivillä. Röykkiöön uhratuiksi on myöskin katsottava uhrikiven puoleiseen länsireunaan sijoitettu varustus: keihäänkärki, veitsenkärki, sirppi ja helmet, sillä mitään merkkejä hautauksesta ei tavattu.

Yliskylä-tyyppinen keihäänkärki ajoittaa röykkiön n. v:een 650 j.Kr.

Helsingissä helmikuun 14 p:nä 1969

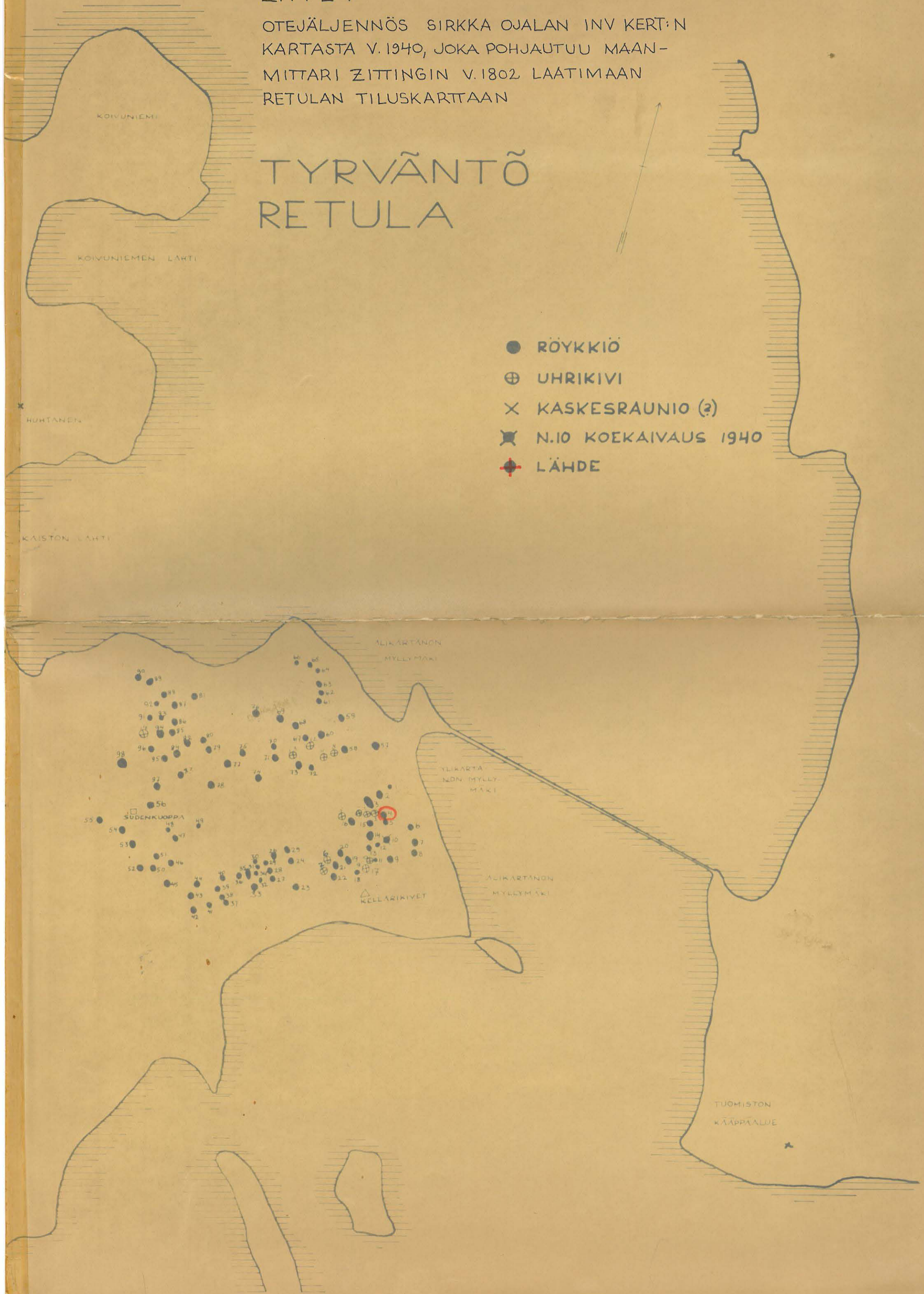
Jaakko Sarkamo
Jaakko Sarkamo FK

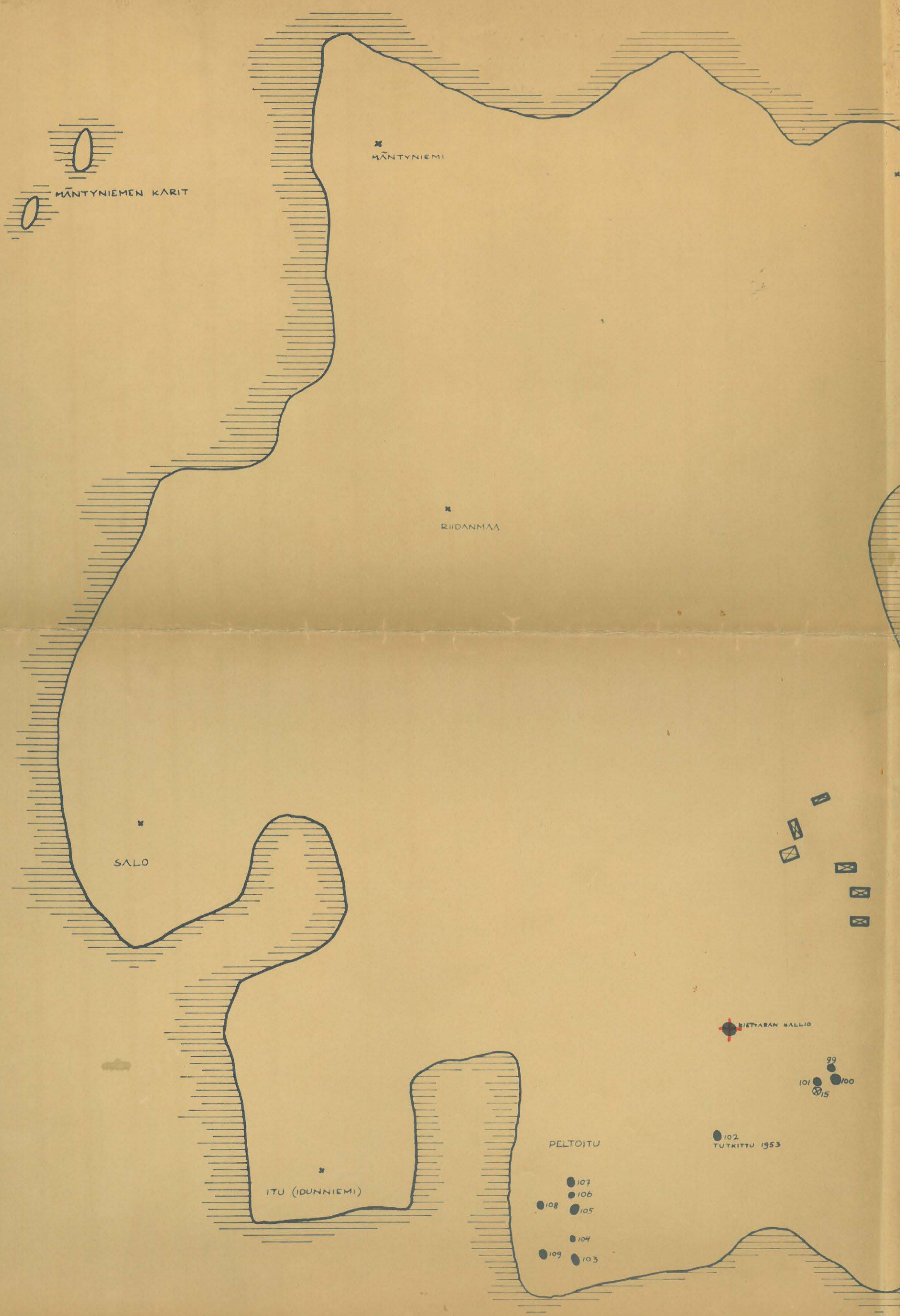
LIITE 1

OTEJÄLJENNÖS SIRKKA OJALAN INV KERT:N
KARTASTA V. 1940, JOKA POHJAUTUU MAAN-
MITTARI ZITTINGIN V. 1802 LAATIMAAN
RETULAN TILUSKARTTAAN

TYRVÄNTÖ RETULA

- RÖYKKIÖ
- ⊕ UHRIKIVI
- X KASKESRAUNIO (?)
- ⊠ N.10 KOEKAIVAUUS 1940
- ⊕ LÄHDE





MÄNTYNIEMEN KÄRIT

MÄNTYNIEMI

RIIDANMAA

SALO

ITU (IDUNNIEMI)

PELTOITU

KIETÄSÄN KALLIO

102
TUTKITTU 1953

- 107
- 106
- 105
- 104
- 103
- 108
- 109

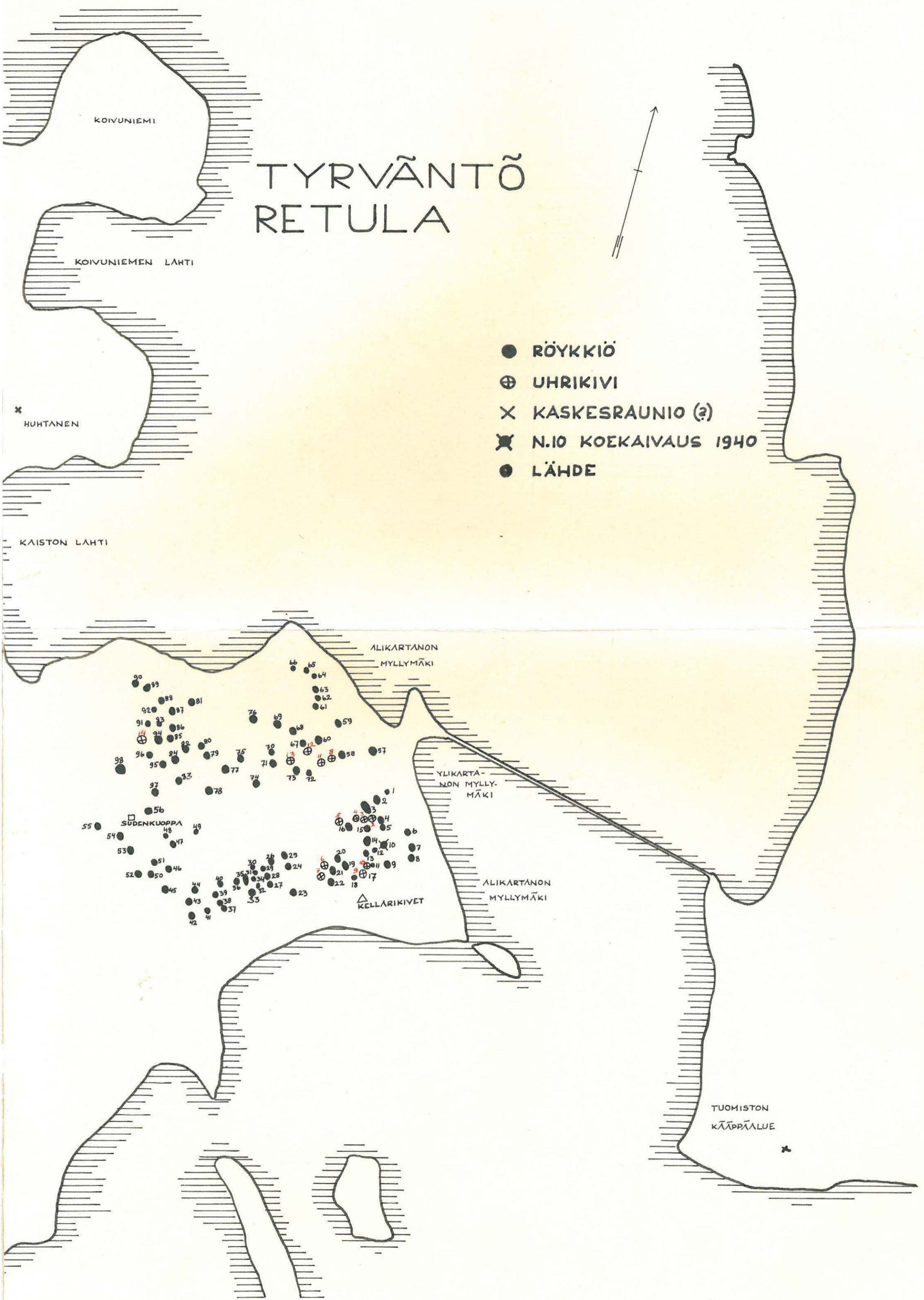
- 99
- 100
- 101
- ⊗ 15

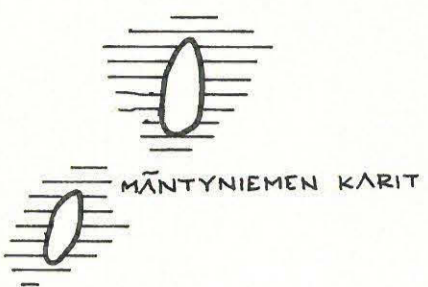


TYRVÄNTÖ RETULA



- RÖYKKIÖ
- ⊕ UHRIKIVI
- × KASKESRAUNIO (?)
- ✕ N.10 KOEKAIVAUS 1940
- LÄHDE





*
MÄNTYNIEMI

*
RIIDANMAA

*
SALO

*
ITU (IDUNNIEMI)

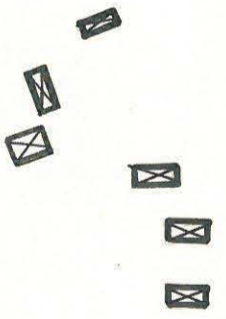
PELTOITU

- 107
- 106
- 105
- 104
- 103
- 108
- 109

● KIETÄRAN KALLIO

● 102
TUTKITTU 1953

- 99
- 100
- ⊗ 15
- 101



Mammalia

Sorex sp. (Päästäinen) (Möbbaus)Microtus agrestis (Peltonyyrä) (Åkersork)Arvicola terrestris (Vesimyyrä) (Vattensork)Clethrionomys glareolus (Metsämyyrä) (Ängssork)Castor fiber (Majava) (Bäver)Lepus sp. (Jänis) (Hare)Equus caballus (Hevonen) (Häst)Bos taurus (Lehmä) (Rind)Ovis aries (Lanmas) (Får)Alces alces (Hirvi) (Älg)Sus scrofa (Sika) (Svin)Homo sapiens (Inhminen) (Människa)Ursus arctos (Meekarha) (Landbjörn)

Aves

Aves indet.

Pisces

Lucioperca sandra (Kuha) (Gös)Perca fluviatilis (Ahven) (Abborre)Leuciscus rutilus (Särki) (Mört)Leuciscus idus (Säyne) (Idö)Abramis brama (Lahna) (Braxen)Lota lota (Mäde) (Lake)

Tyrväntö Retulansaari röykkiö 4:n luuaineisto
 määritellyt Björn Kurtén
 Kaivauskertomuksen liite 7

Equus caballus

87 M₃
127 Astragalus
132 Frag. distal MC III
159 Lower cheek tooth
236 Frag. right mandible I₃, P₂
233 3 incisors 3
234 Tooth
235 3 lower cheek teeth 3
345 upper molar
371 Lower cheek tooth, tooth frag. 1
399 2 frag. of scapula
413 distal end right humerus
~~436~~
442A Upper molar
452 Proximal end radius
436 Incisor
508 Incisor frag.
600 Tarsal-Navicular
627 Prox. frag. phalanx
730 Lower cheek tooth
743 Lower molar, tooth frag. 1
750 Frag. metapodial
762 Lower cheek tooth
794 Upper molar, 6 tooth frag. 7
837A P₂
847 M₃
882 Upper molar, 4 tooth frag. 5
974 Carpal-Ulnare
1030 Mandible frag.
1076 2 tarsals 2
1094 Tooth frag.
1120 Astragalus; frag. phalanx; 4 carpals; frag.
metapodial. 6
1131 2 foot bones 2
1143 terminal phalanx
1252 Tooth frag.

Sorex sp.

222 Anterior half skull with L/R M¹-3

Microtus agrestis

523 Mandible with I, M₁₋₃ (left)
511 Mandible with M₁₋₃ (left); mandible frag. with
M₁ (right) 2
38 Anterior half skull with L I, M¹-2, R M¹; palate
with R/L M¹-3; premaxilla with L I. 3
41 Anterior half skull with R/L I

Arvicola terrestris

634 Palate with R/L M¹

Clethrionomys glareolus

212 Anterior half skull with R M¹, L M¹-2

Castor fiber

414 Maxilla, 3 molars
309 Molar

Ovis aries

34 Tooth frag.
45 Molar
173 Distal end metapodial (juvenile)
204 Lower molar
209 Frag. scapula; rib frag. 2
217 Mandible; thoracic vertebra 2
234 Incisor
341 Distal end of humerus; prox. end middle phalanx;
caudal vertebra; skull frag.; frag. vertebrae 5
342 Astragalus right and left; frag. vertebrae 3
343 Incisor
351 (Partim) Frag. pelvis; frag. proximal end cannon
bone; tarsal 3
357 2 tarsal bones 2
358 Distal end right radius
405 Frag. proximal phalanx
561 Frag. premolar
586 Frag. ilium
633 Frag. molar
675 P3 right
690 Skull frag.
844 3 tooth frag. 3
859 3 molars 3
934 Prox. phalanx; sesamoid; frag. distal end femur 3
942 Incisor
950 Prox. end middle phalanx
936 Incisor
1007 Mandible frag. (left) with M2
1053 Tooth frag.
1071 Tooth frag.
1086 Frag. distal end metapodial; frag. middle phalanx;
frag. calcaneum 3
1114 2 molars; frag. incisor 3
1121 Right M1
1136 (partim) Astragalus
1137 Upper molar, much worn
1143 Prox. end of prox. phalanx
1149 Left P3
1161 Molar
1214 Astragalus
1236 Frag. molar
1238 Half distal end of metapodial

Alces alces

415 Left maxilla M²-3

Bos taurus

86 Frag. mandible
95 Root and tooth frag.
106 Incisor
264 Tooth frag.
325 Left maxilla M¹-3
334 Astragalus; Scapula frag. 2
351 (partim) Frag. prox end humerus; prox. end ulna (Cow?) 2
395 Premolar frag.
442B M³ right
532 (partim) Frag. vertebra; sesamoid 2
~~866~~+367 3 lower cheek teeth with jaw fragment
760 Skull frag.
935 Tooth frag.
1031 Phalanx frag.
1113 Limb bone frag.
1203 Mandible post. frag.
1231 Terminal phalanx; cuboid
1274 Half distal end cannon bone

Sus scrofa

66 Astragalus
313 Tooth frag.
335 P⁴, M¹
344 Tooth frag.
475 Astragalus
703 Left M³, tooth frag.
712 Lower molar
736 Frag. molar
793 Tooth frag.
814 Premolar
969 Head of right femur
990 Terminal phalanx
1136 (Partim) Proximal phalanx

Artiodactyla indet.

308 Frag. prox. end radius
540 Frags. vertebrae 16
577 Frag. prox. epiphyse tibia
975 Sesamoid

Lepus sp.

570 (partim) Vertebra
520 Left scapula
532 (Partim) Calcaneus, frag. tibia 2
540 (partim) mid section of long bone
577 (partim) Prox. end tibia; prox. end radius 2
586 Vertebra
635 Left maxilla P⁴-M²

Ursus arctos

941 (partim) Middle phalanx, jun.

Aves indet.

532 (partim) Frag. coracoid
1070 Vertebra
1136 (partim) Prox. end of tibia
1237 Frag. synsacrum

Mollusca indet.

31 Shell frag.
49 Shell frag.
117 11 shell frag.

(Det.: Elaine Anderson, Olavi Kalela, Björn Kurtén.)

Retulan kaivausten kalanluut.

Ruusaasta aineistosta tutkittiin lajilleen valitut kallon luut (dentale, preoperculus, vomer ja parabasale) sekä särkikalojen mieluluut. Nämä luut ovat vahvoja ja siten melko hyvin säilyneitä. Mainittuja luuta oli 53 eri numerossa. Muita luuta ei katsottu, koska se veisi kohtuuttomasti aikaa. Kaikkiaan todettiin 46 yksillön luuta, jotka jakautuivat lajeittain seuraavasti:

Kuha	22 yks.
Anven	12
Särki	5
Säyne	3
Maana	3
Hade	1

Yksilönumerit ovat tietysti mininejä. Tarkempi tutkimus toisi ehkä lisää yksilöitä, mutta ei lajeja. Selvästi oniten oli kuhaa. Hauen puuttuinen ihmetyttää. Kaikki tavatut lajit ovat Etelä-Suomessa yleiskaloja ja tavataan nykyäänkin Vanajavedessä. Lajisto viittaa passiivisten pyydysten (verkkojen, rypien, katiskojen tms.) käyttöön.

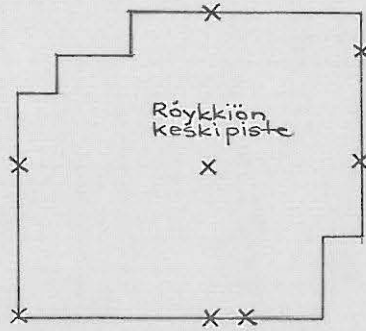
Helsingissä, tammikuun 25 pntä 1963

Lauri Koli

PL, amanuenssi



KPO



x

x

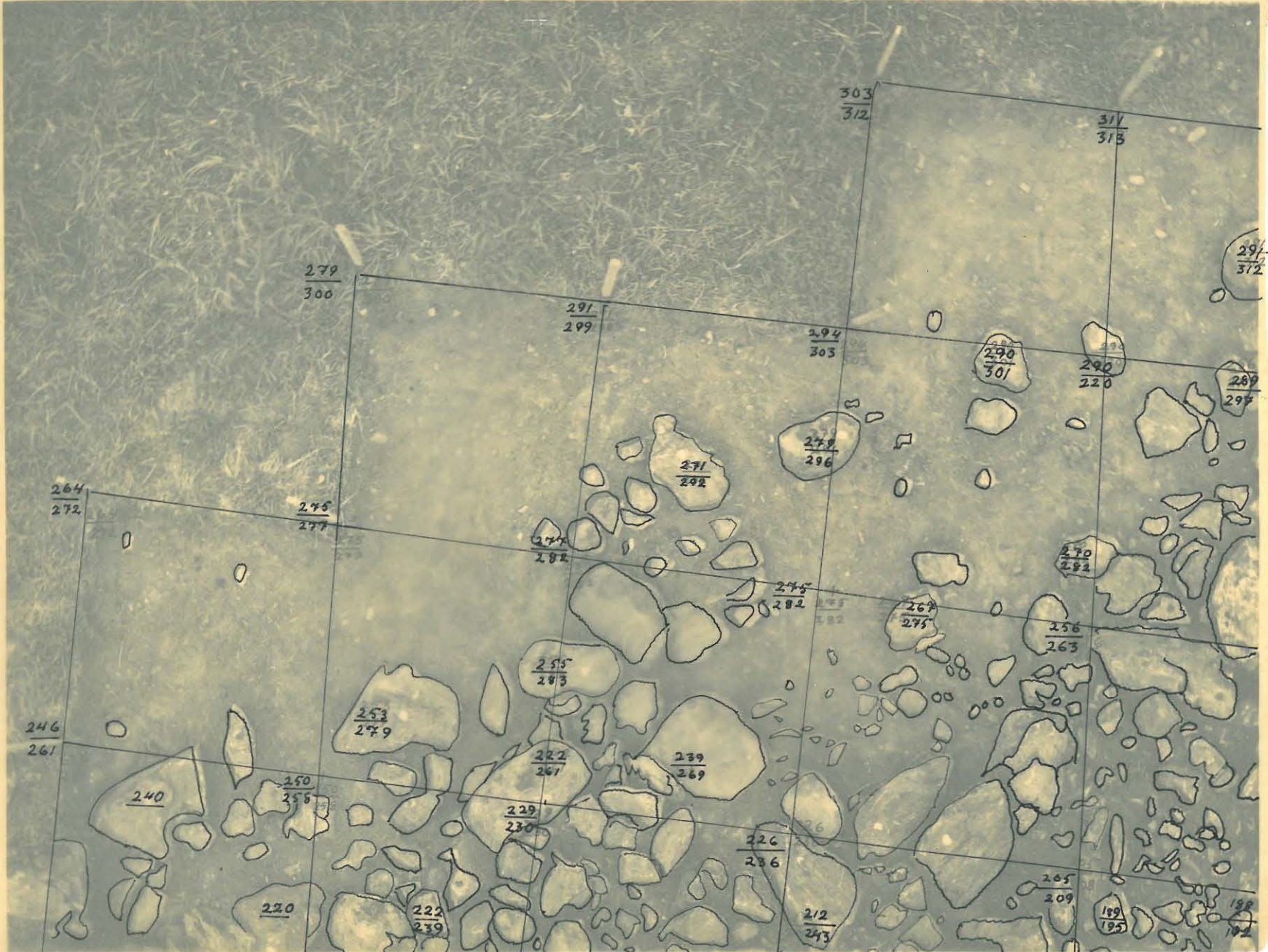
LIITE 2
TYRVÄNTÖ
RETULANSAARI I
MYLLYMÄKI
RÖYKKIÖ 4:N SIJAINTI,
KIINTOPISTE JA PAI-
KALLE JÄTETYT PAALUT

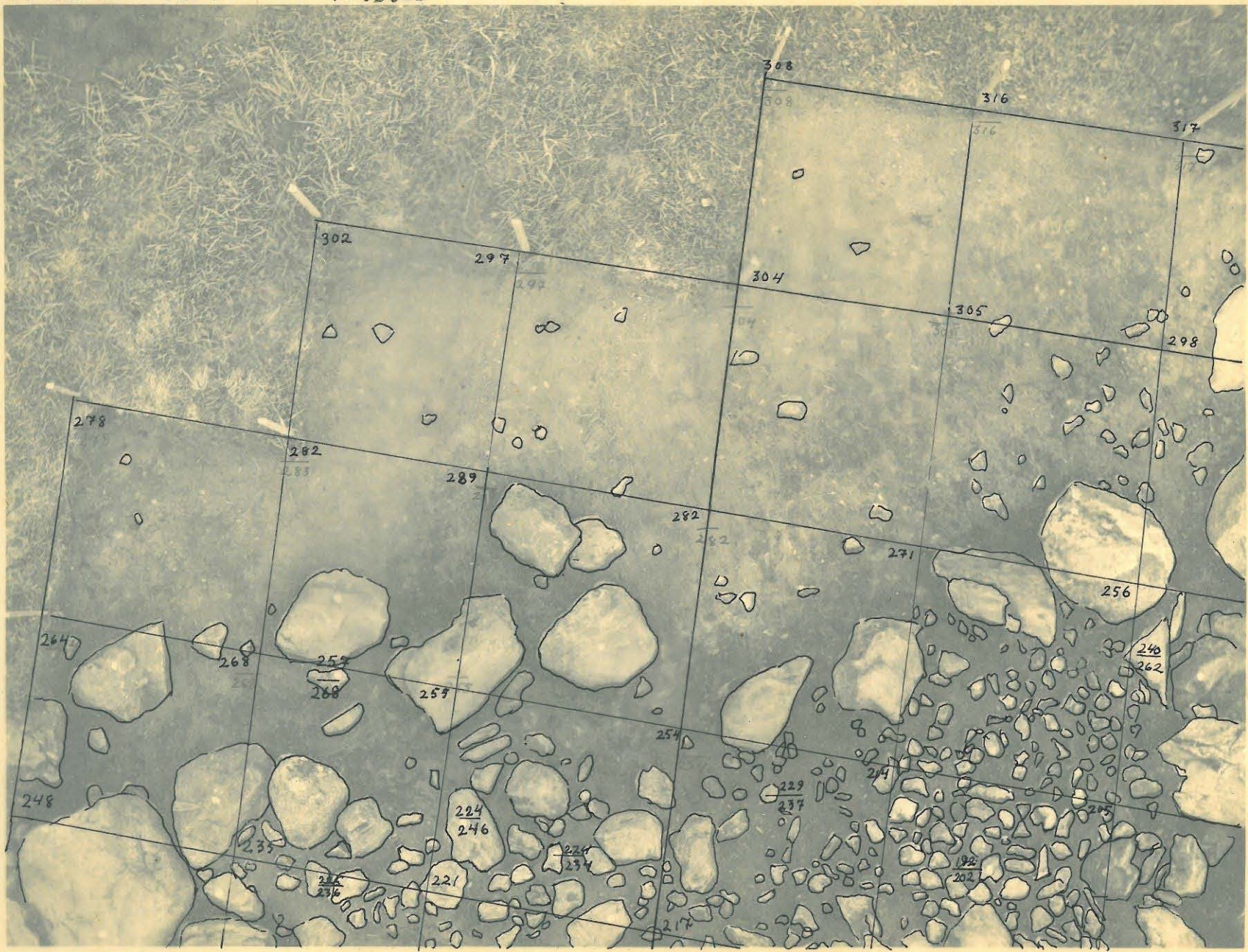
⊙ = KIINTOPISTE
x = MAAHAN LYÖDYT PAALUT



MK 1:200

150 KUUSI





308

316

317

302

297

304

305

298

278

282

289

292

271

256

264

268

255

259

240

262

248

235

236

224

246

221

229

237

192

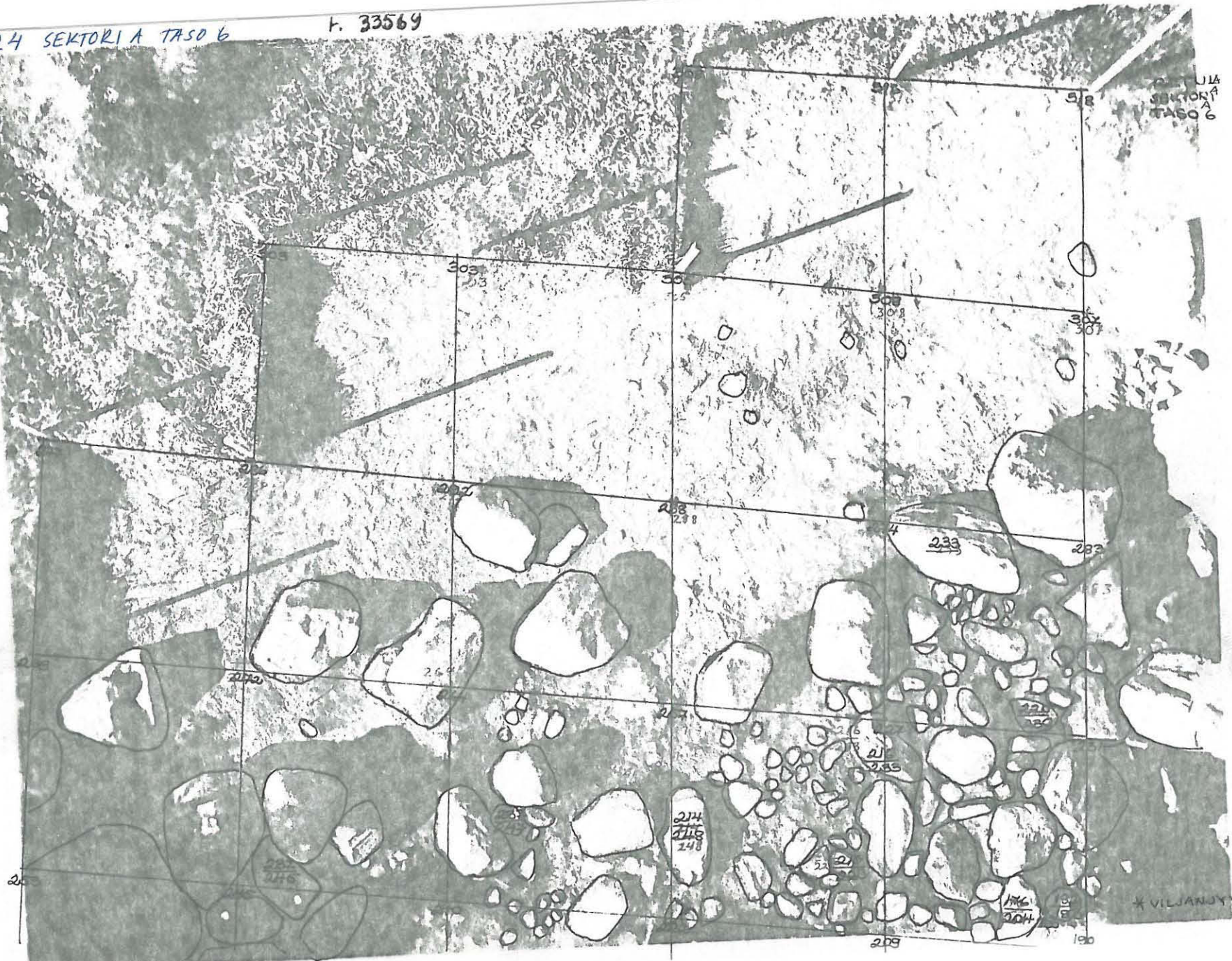
202

217

R4 SEKTORI A TASSO 6

F. 33569

R4 SEKTORI A
TASSO 6

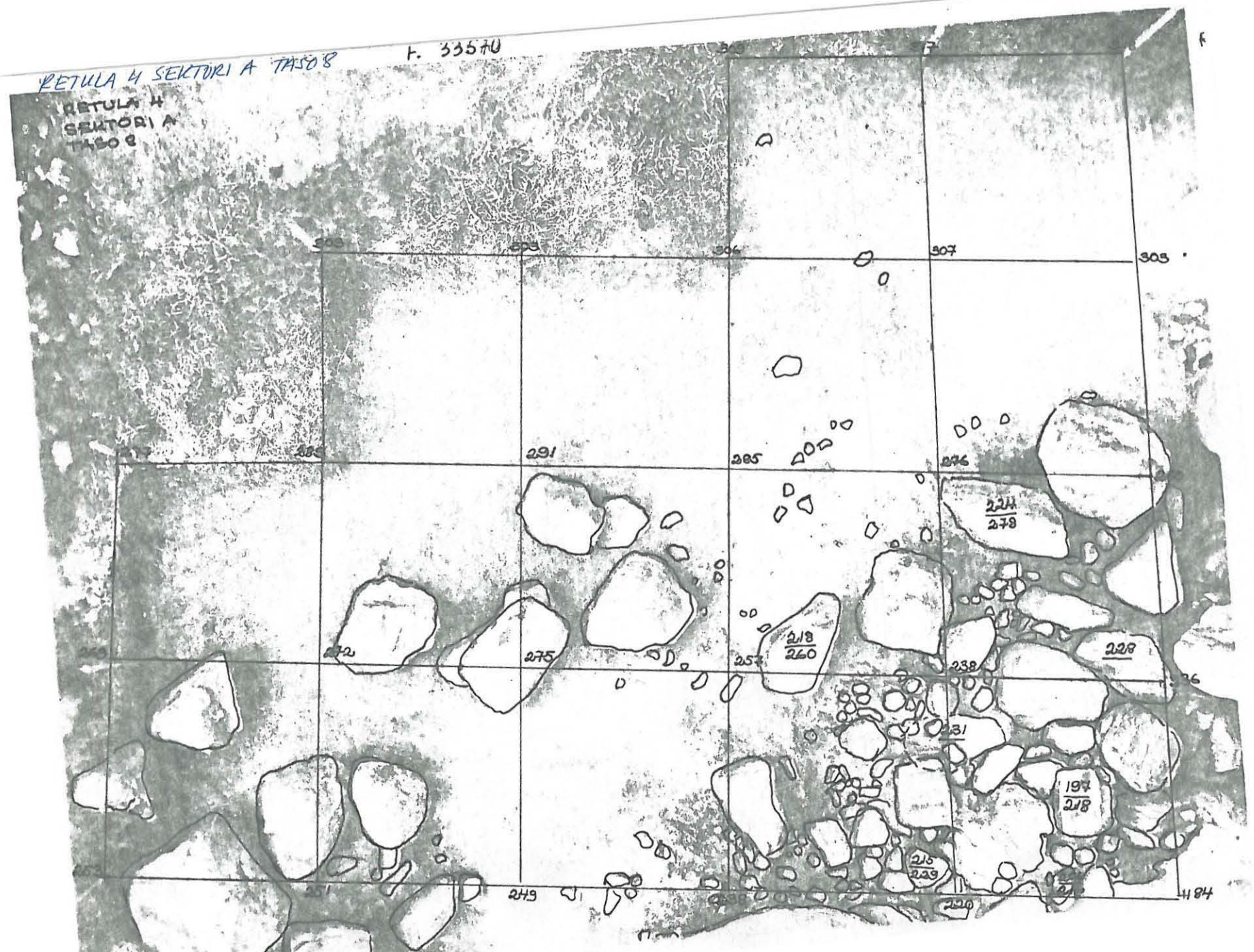


* VILJANJYVIA

RETULA 4 SEKTORI A TASSO B

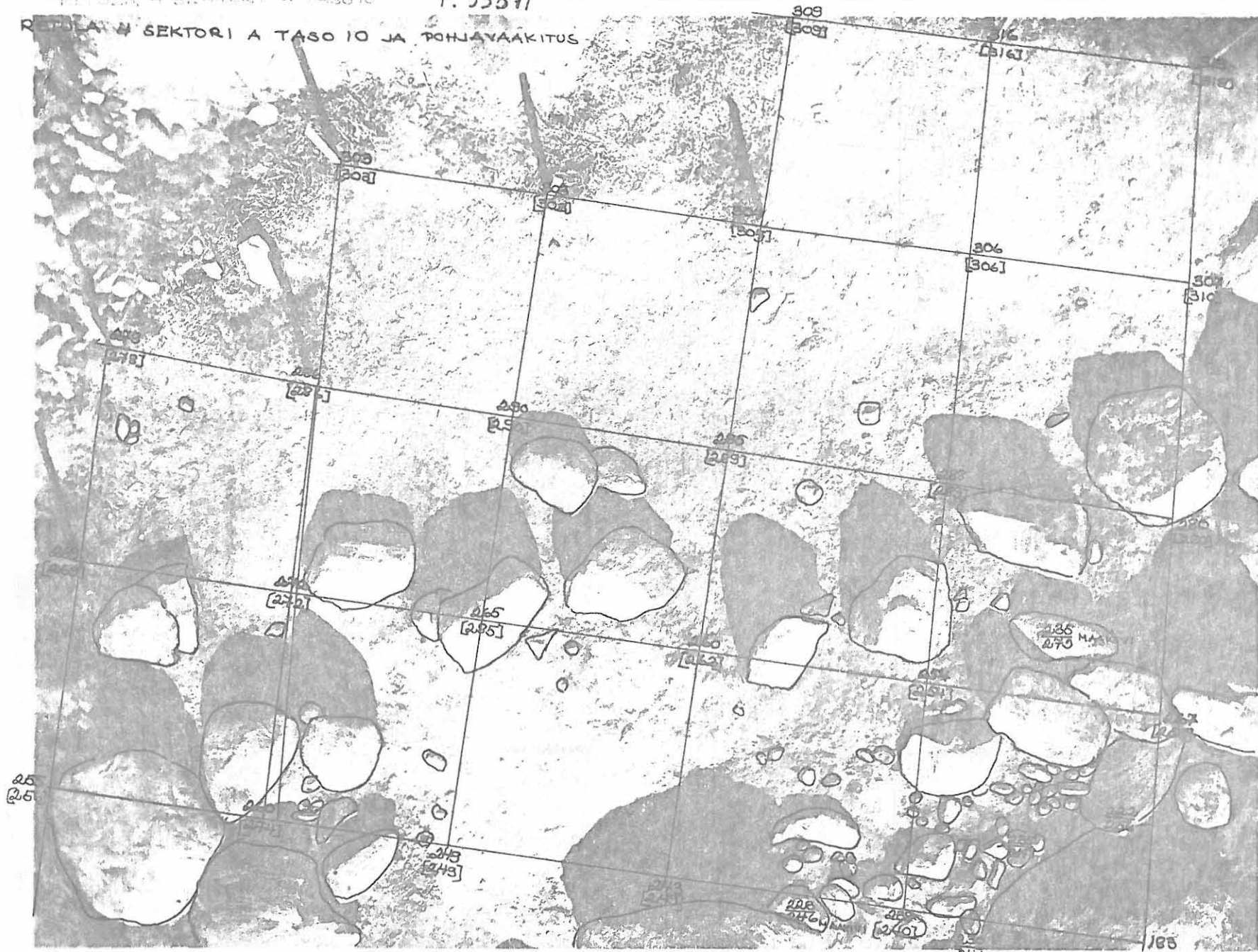
F. 33570

RETULA 4
SEKTORI A
TASSO B



REKOLA N SEKTORI A TASO 10 JA POHJAYAAKITUS

7. 2221



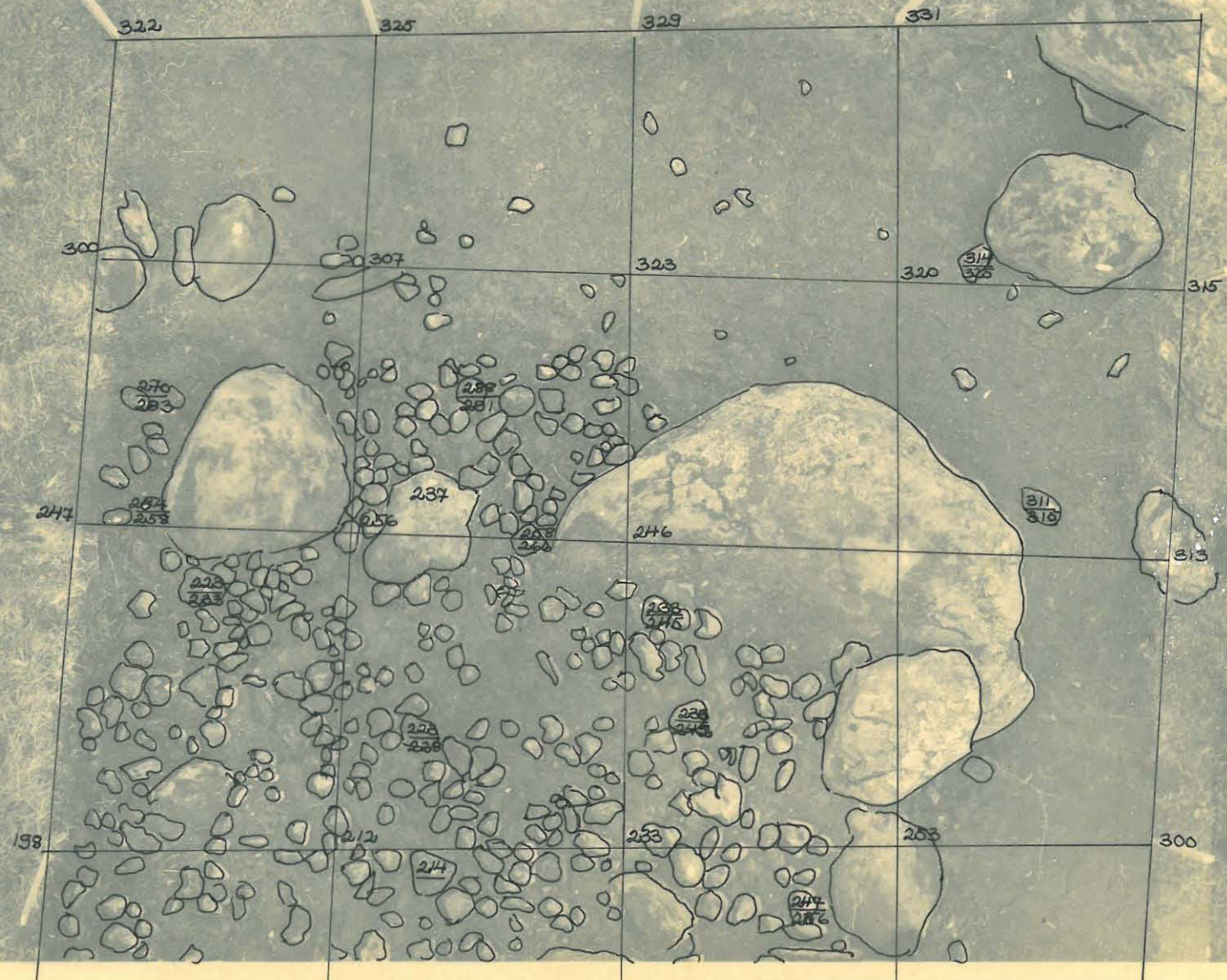
185

RETULA 4 SEKTORI B TASSO 2 F. 33572

RETULA 4 SEKTORI B TASSO 2
sekä pintavaakitusluvit

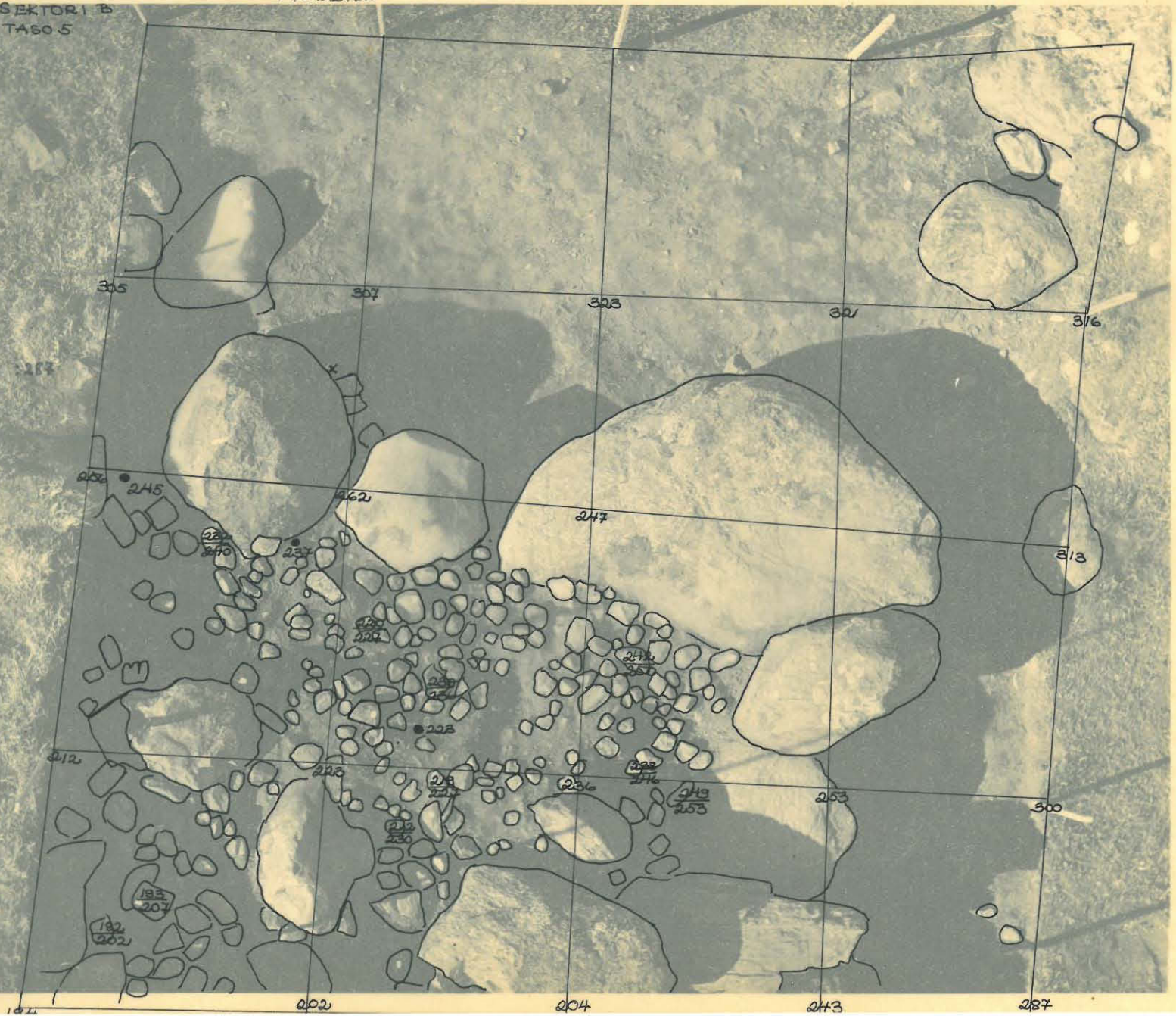


RETOLA 4
SEKTORI B
TASO 4



RETULA 4 SEKTORI B TASO 5 F. 393/5725
RETULA 4 SEKTORI B
TASO 5

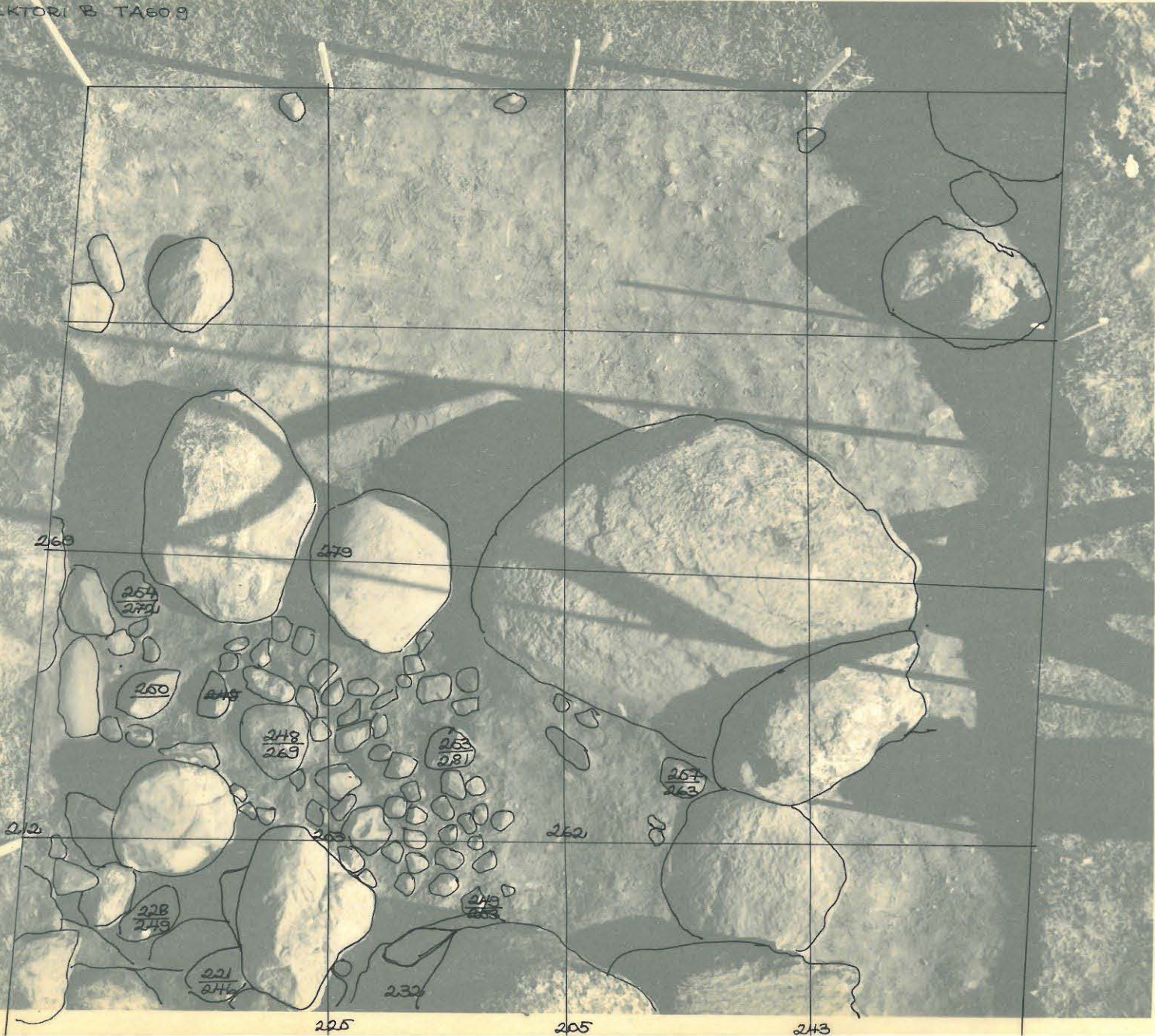
● LUUTA
X HIOINKIVI 2183
51017

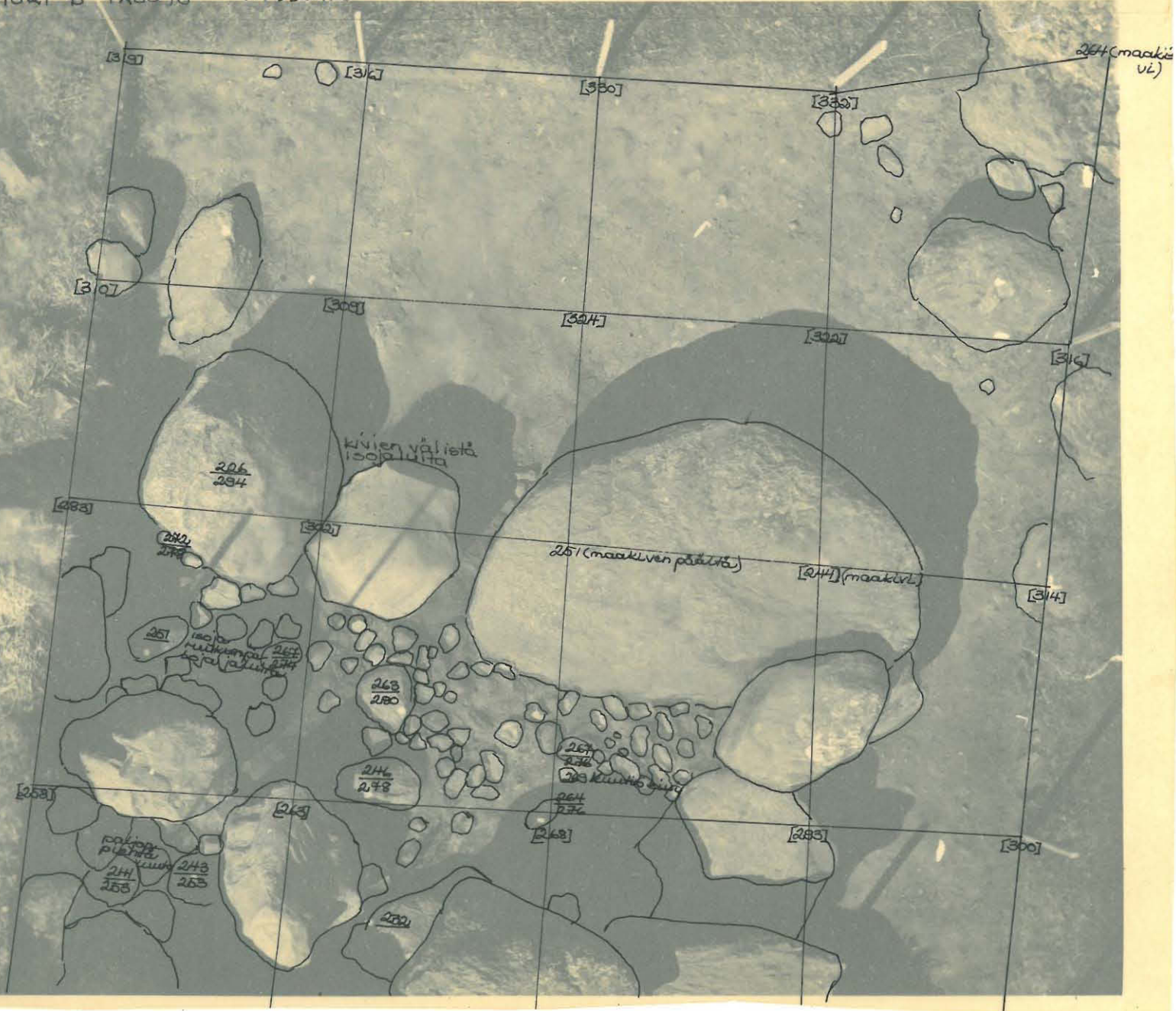


RETULA 4 SEKTORI B TASO 709

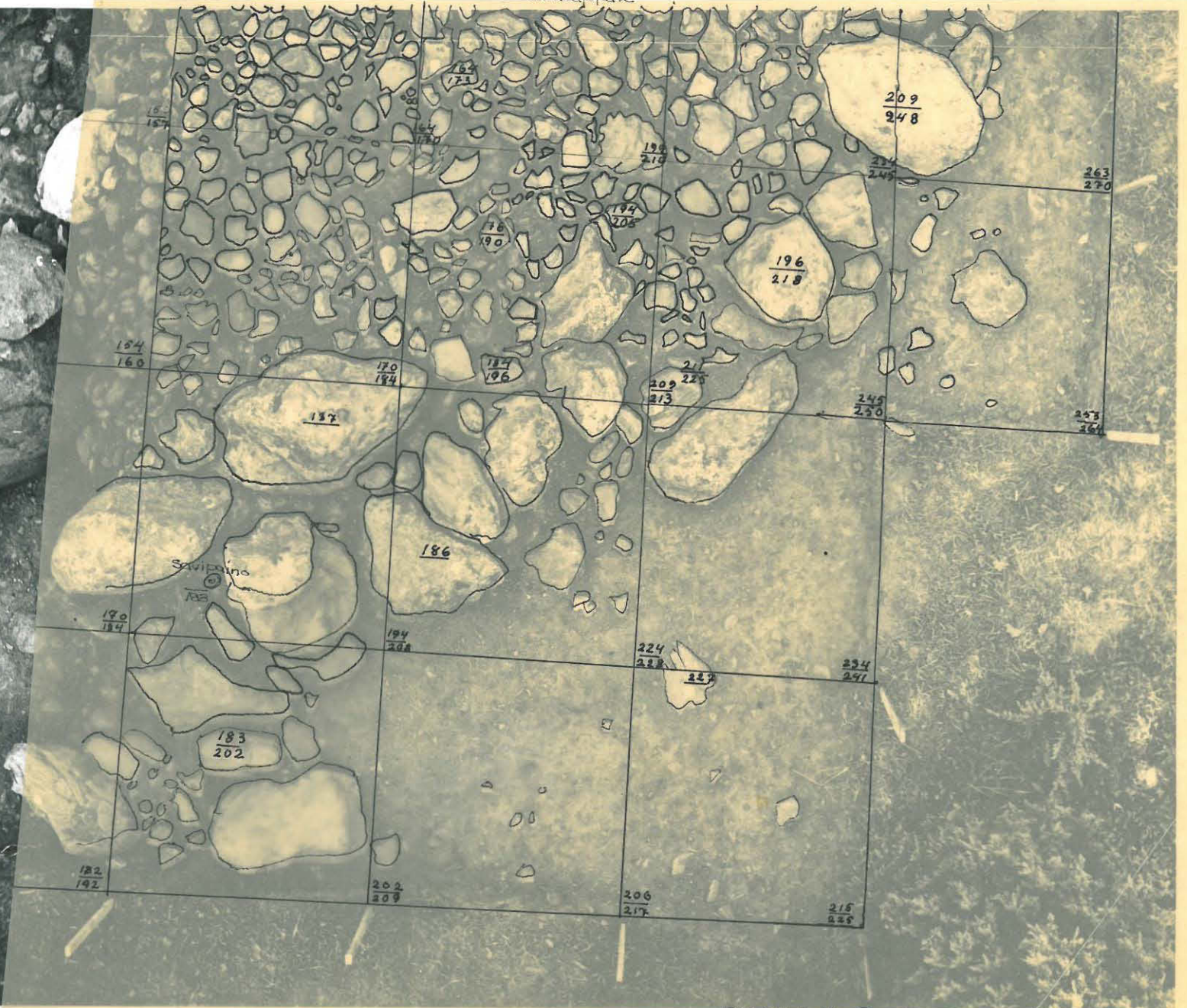
H. 33577

RETULA 4 SEKTORI B TASO 9

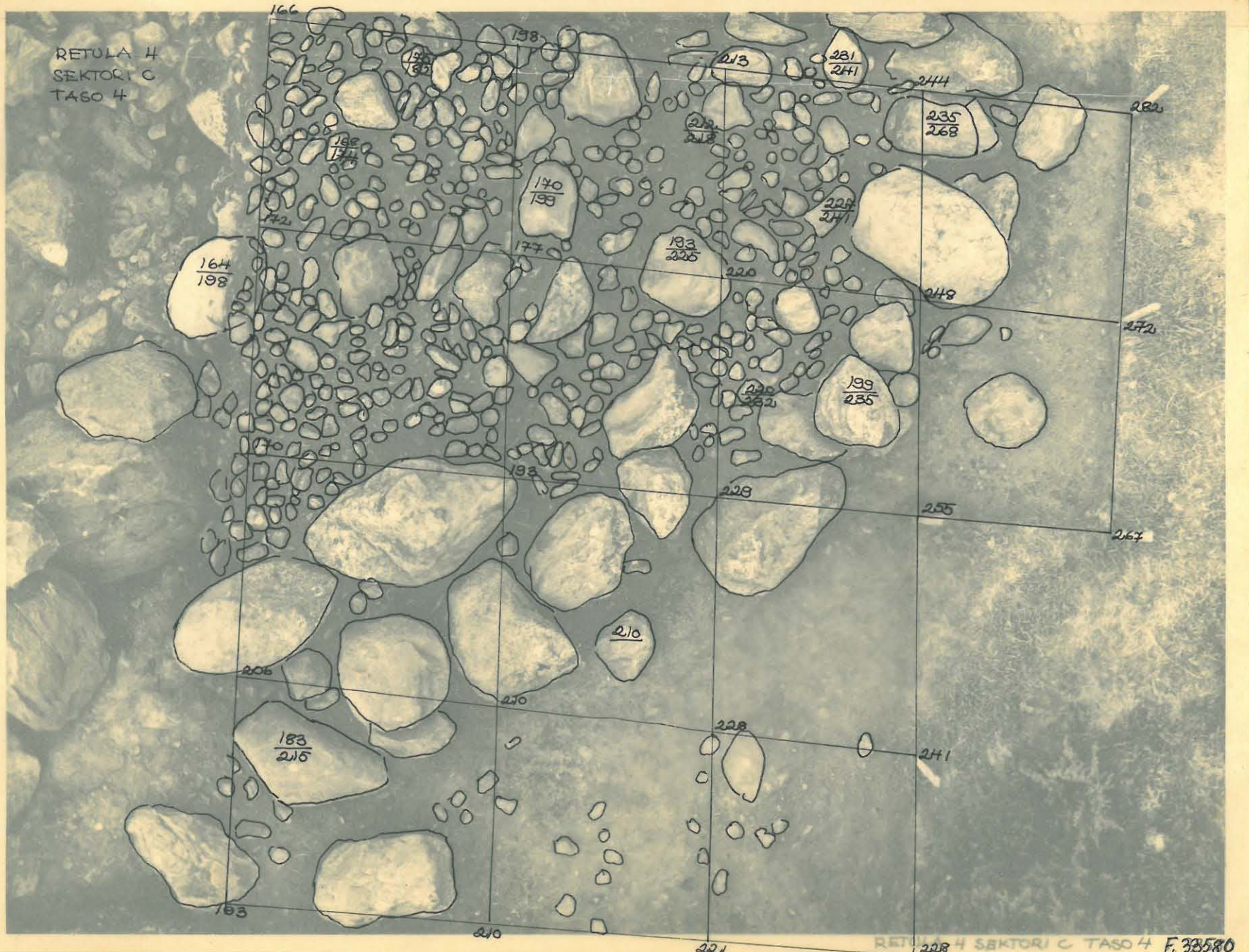




raudankappale



RETULA 4
SEKTORI C
TASO 4



164
198

140
198

193
226

199
235

183
216

228

241

213

281
241

244

235
268

222
248

228
241

248

220

226
262

228

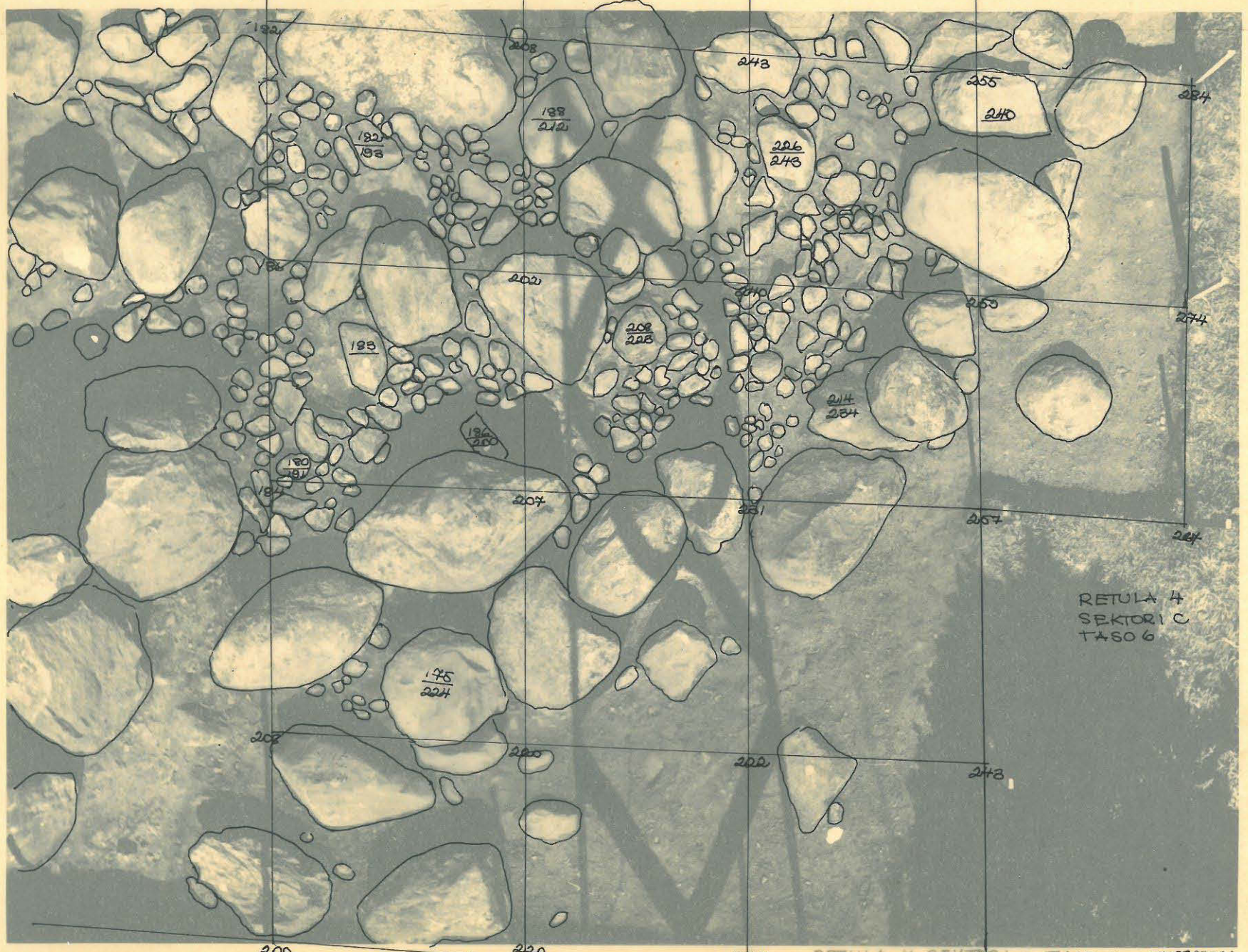
255

210

210

221

RETULA 4 SEKTORI C TASO 4 F. 33580



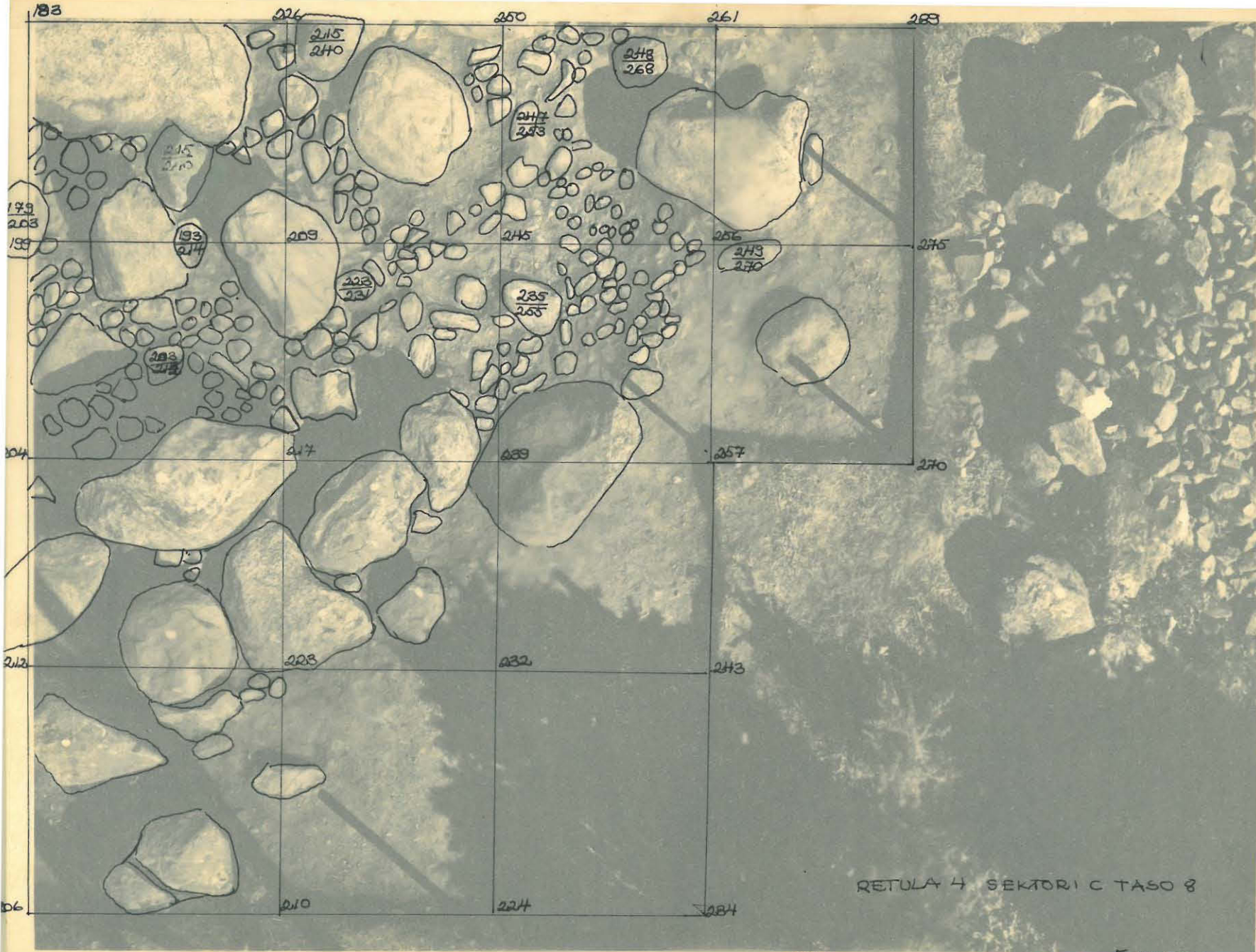
RETULA 4
SEKTORI C
TASO 6

200

200

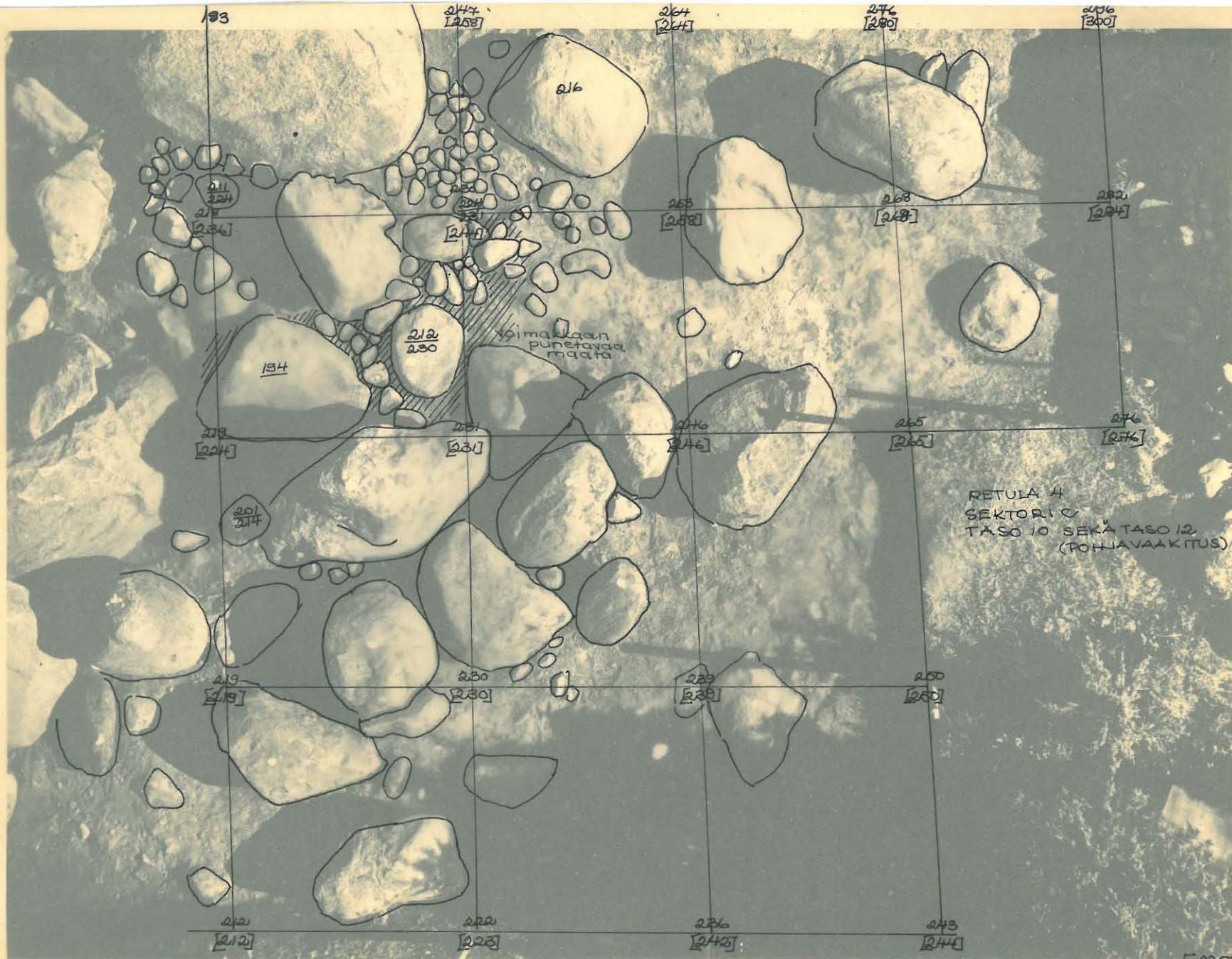
204

RETULA 4 SEKTORI C TASO 6 FF228001



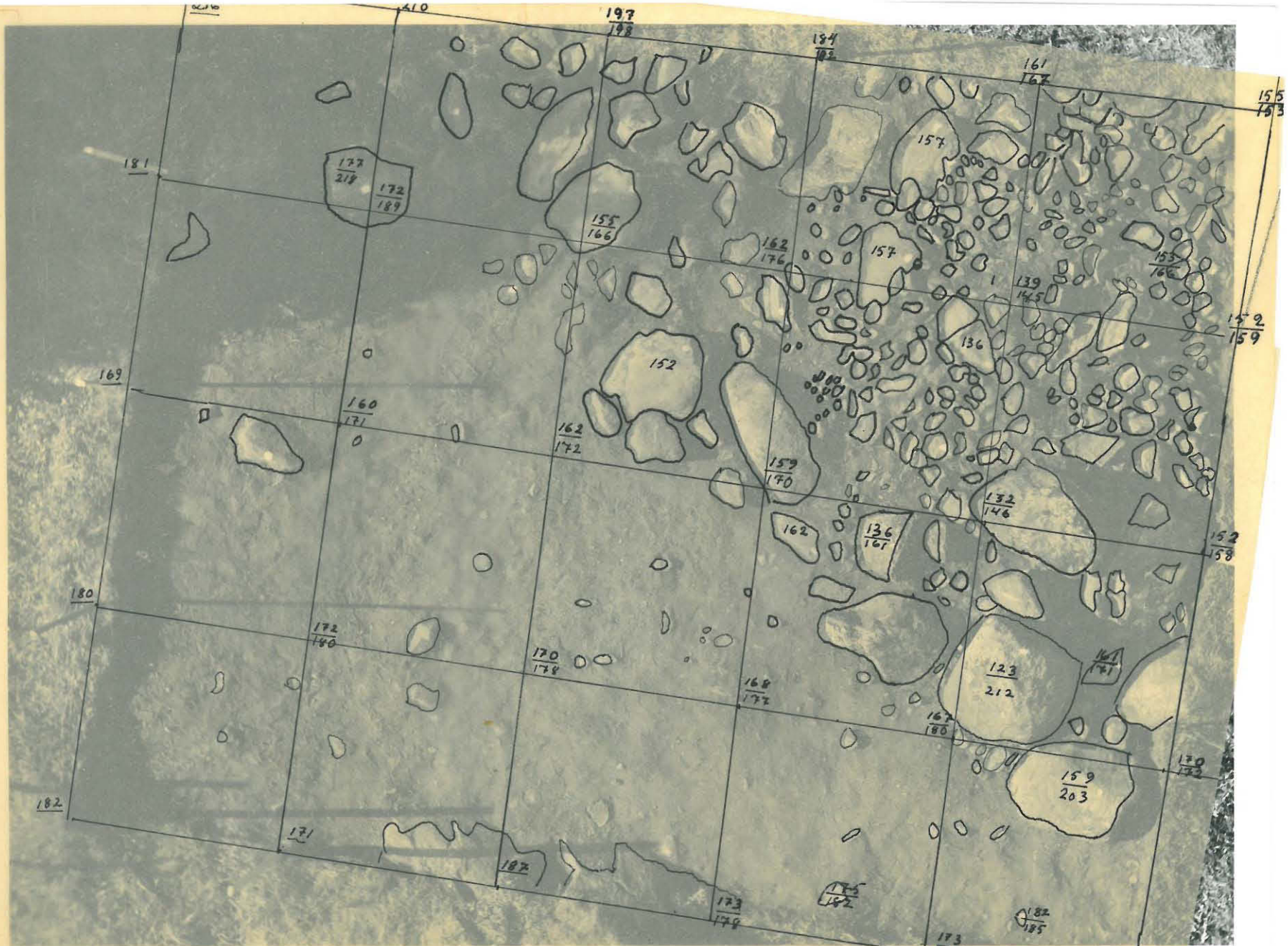
RETULA 4 SEKTORI C TASO 8

RETULA 4 SEKTORI C TASO 8 FF. 335822



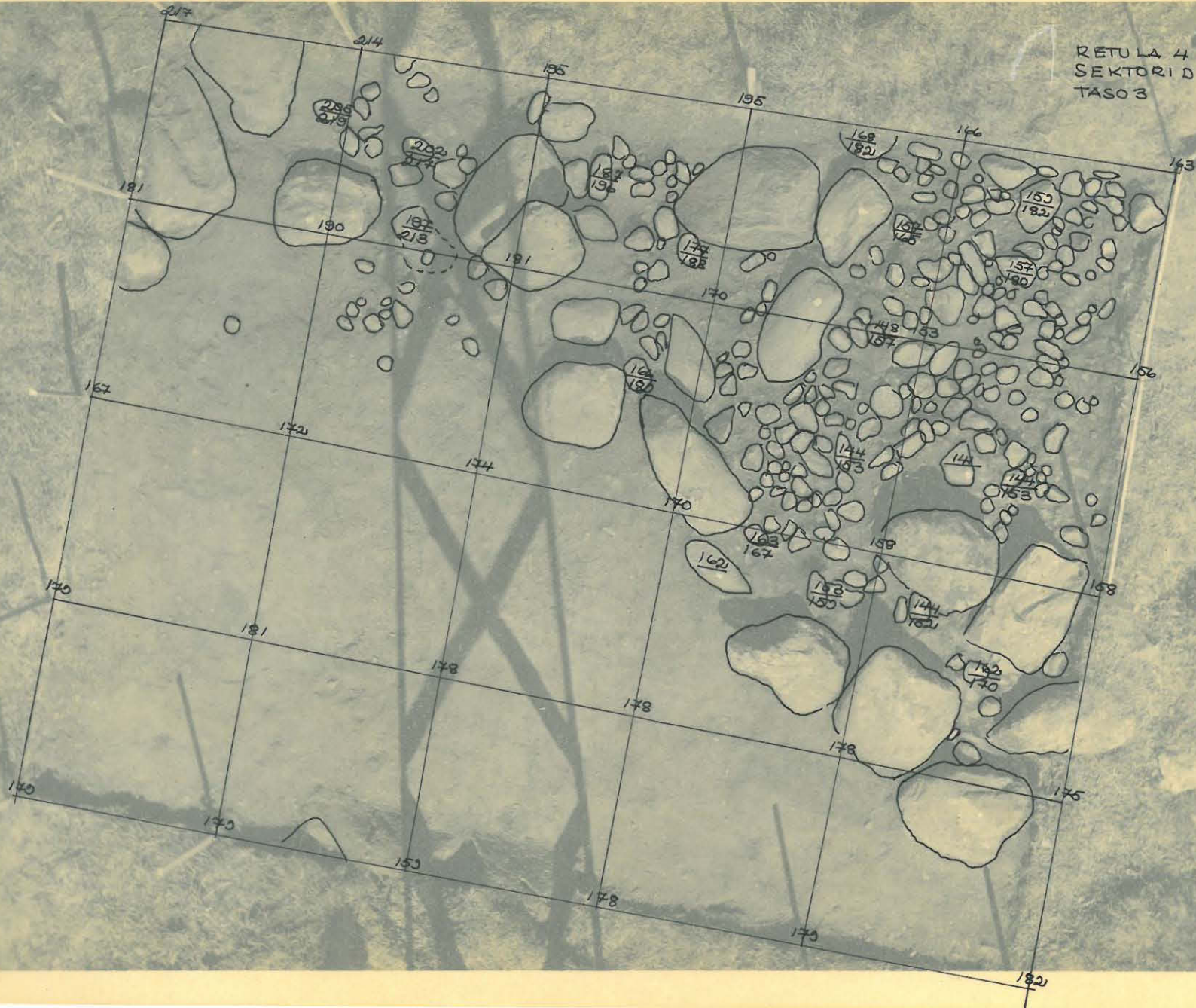
voimakkaan
punetayaa
maata

RETULA 4
SEKTORI C
TASO 10 SEKÄ TASO 12
(POHJAVAAKITUUS)



RETULA 4 SEKTORI D TASO 2 F. 33584

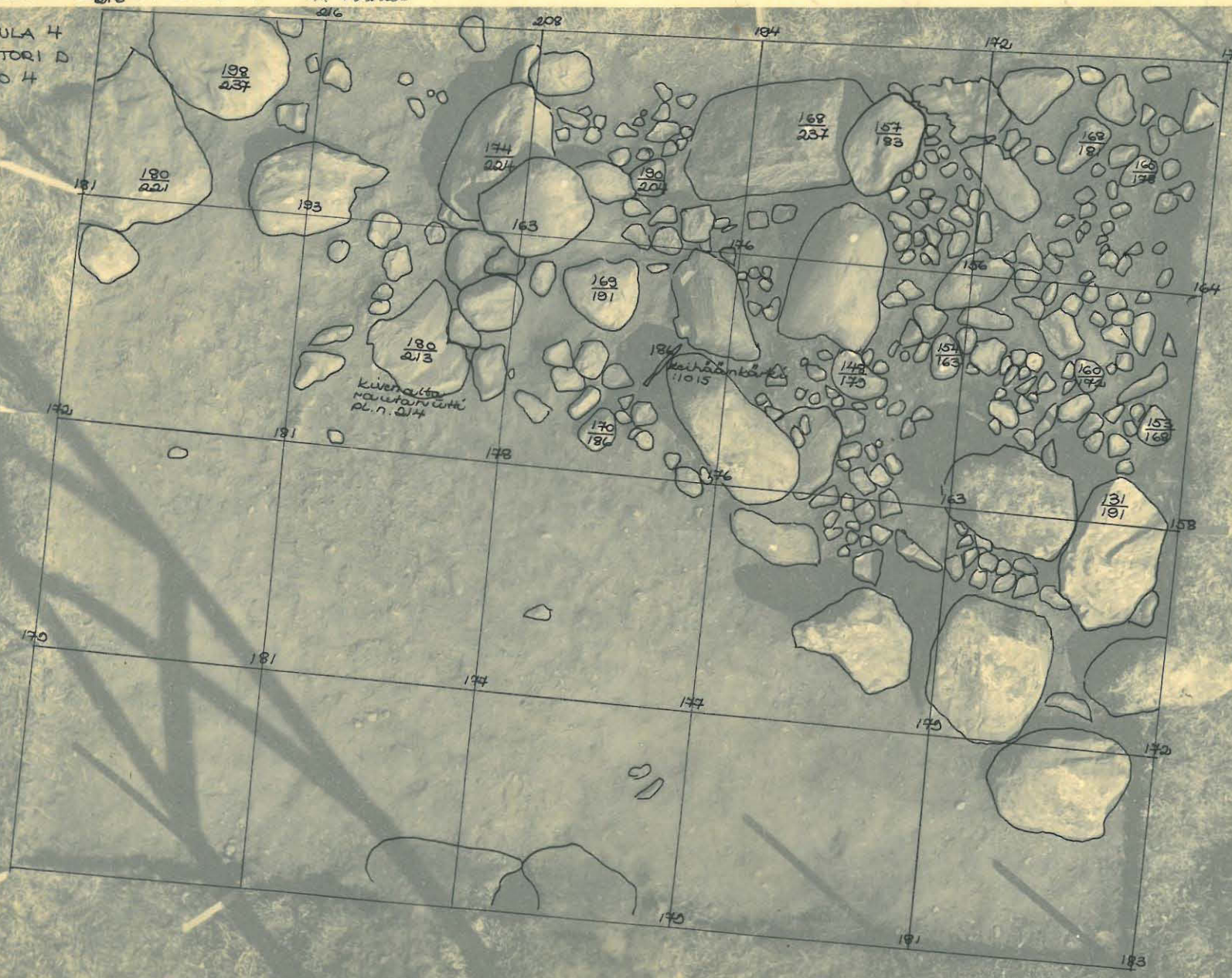
RETULA 4
SEKTORI D
TASO 3



RETULA 4 SEKTORI D TASO 4

F. 335866

RETULA 4
SEKTORI D
TASO 4



Kivenselkä
Maukkaunmäki
PL. 7. 214

Kivenselkä
11015

198
237

180
221

174
224

169
237

157
193

162
187

160
198

193

163

190
201

169
181

180
213

170
181

184

147
170

152
163

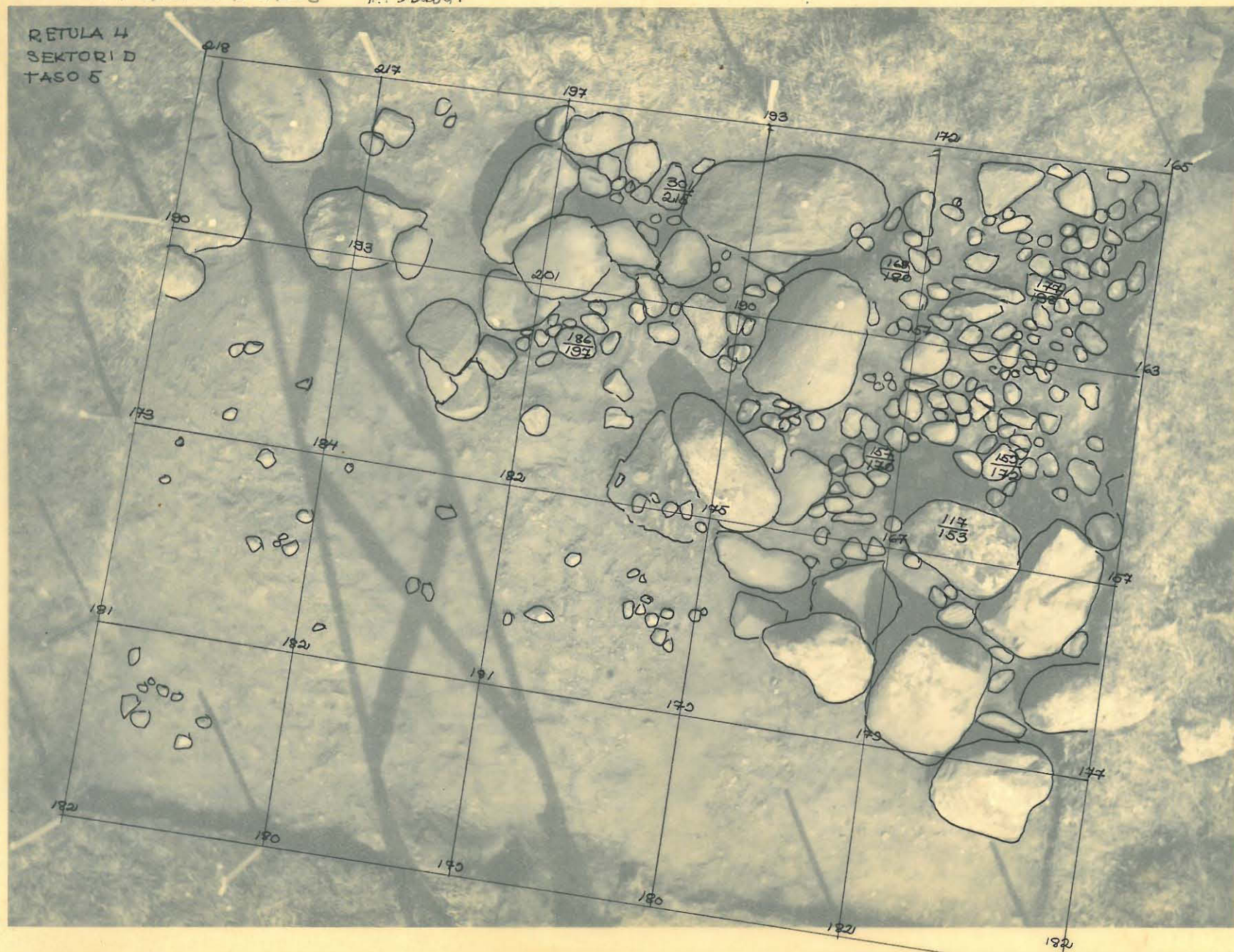
160
174

153
169

131
181

RETULA 4 SEKTORI D TASO 5 F. 335887

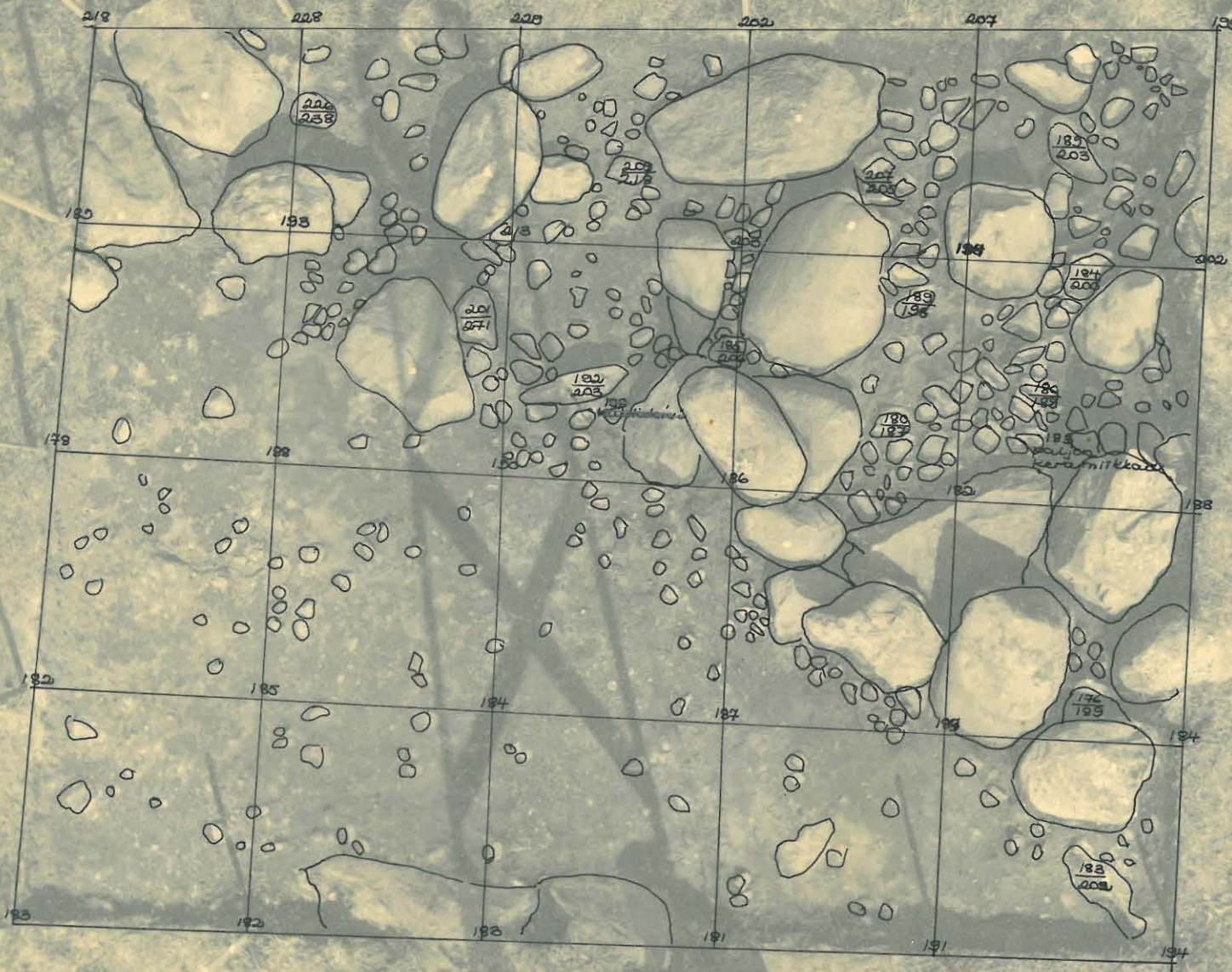
RETULA 4
SEKTORI D
TASO 5

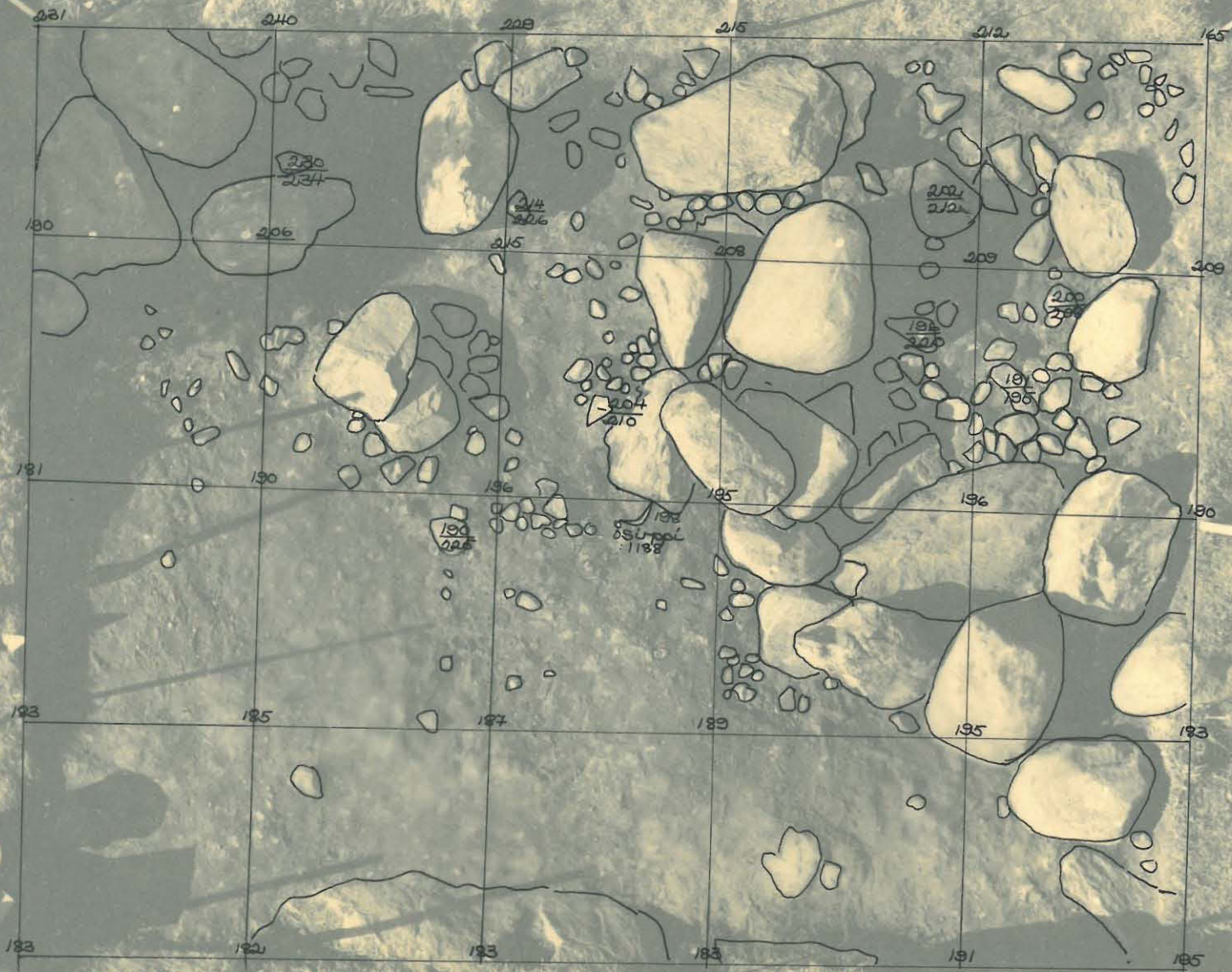


RETULA 4
SEKTORI D
TASO 6



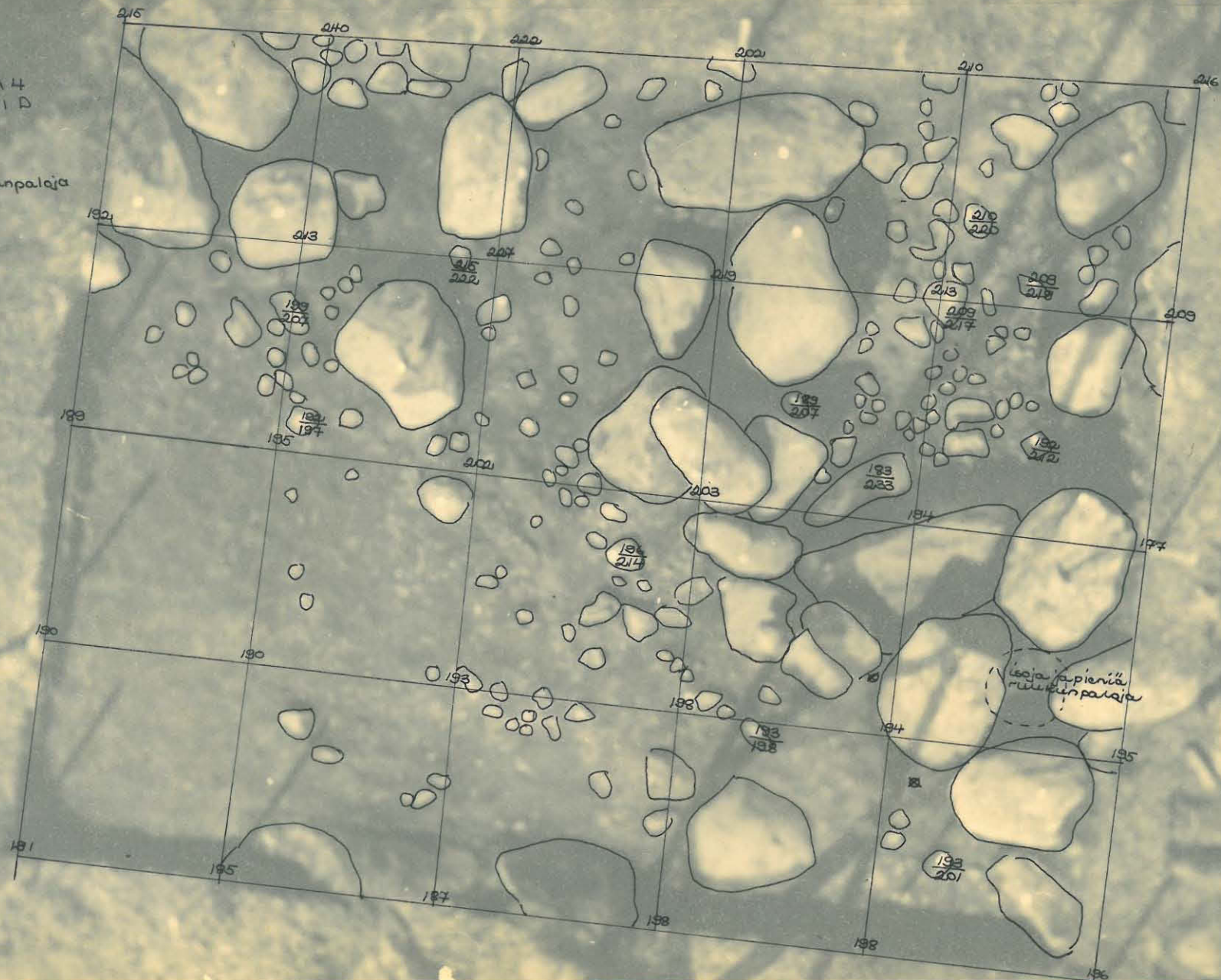
RETULA 4
SEKTORI D
TASO 7





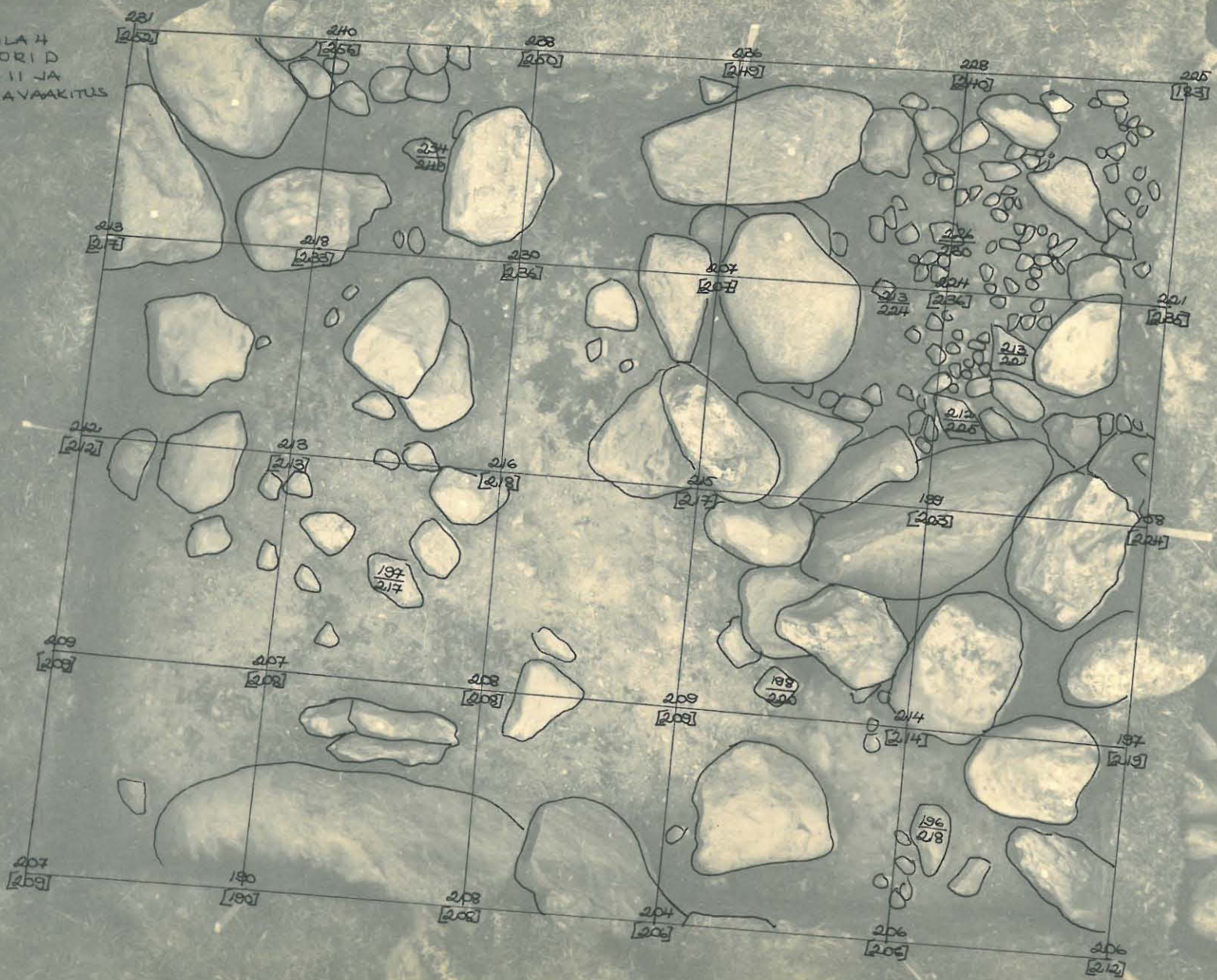
RETULA 4
SEKTORI D
TASO 9

ruukunpalaja

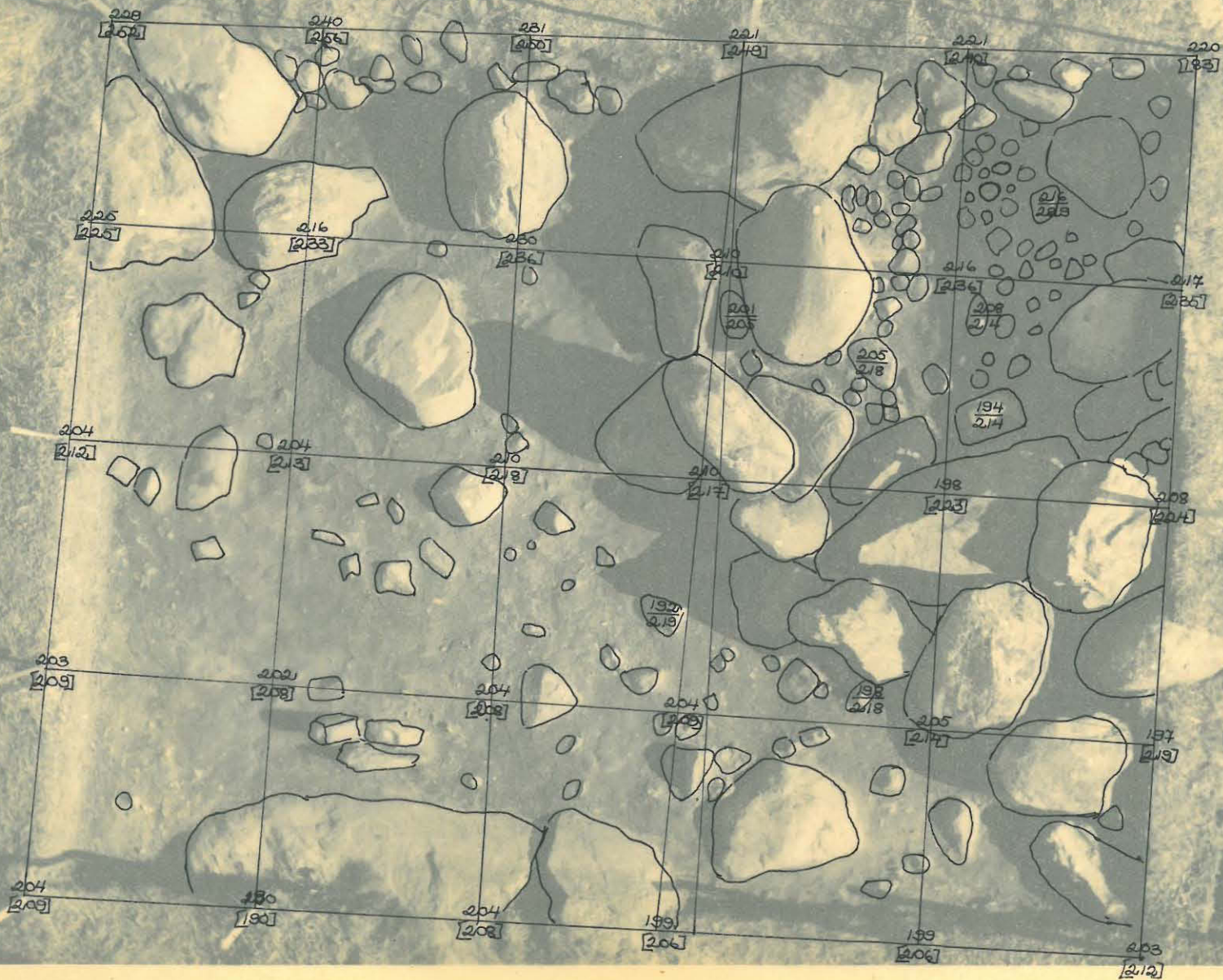


isoja pieniä
ruukunpalaja

RETULA 4
SEKTORI D
TASO II JA
Pohja vaakitus



RETULA
SEKTORI D
TASO 10
SEKÄ
POHJA -
YAAKATUS



Tyrväntö Retulansaari

F. 33546



Myllymäki - Koillisesta

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrvāntō Retulansaari



F. 33547

Röykkiö 4
ennen
Kaivausta - etelästä



F. 33548

Röykkiö 4
ennen
Kaivausta
Edessä kiintopiste, katajapen-
saikon edessä vasemmalla uhri-
kivi-länestä.

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrvääntö Retulansaari



F. 33549

Röykkiö 4
ennen kaivausta-
etelästä



F. 33550

Sama
luoteesta

Valok. J. Sarkamo - 67

Tyrväntö Retulansaari



F. 33551

Sama ennen kaivausta, idästä

F. 33552



Kaiv. jälkeen, etelästä

F. 33553



item idästä

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrvääntö Retulansaari



F. 33554

Kaivaus käynnissä
sektorissa B ja D,
kuvaus kaakosta,
kaivajat:
Seppo Mäkinen
Paula Purhonen
Marianne Schauman
Krista Sothmann
Rajja Toivonen



F. 33555

- etelästä

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrväntö Retulansaari



F. 33556

Röykkiö 4-
idästä



F. 33557

- etelästä

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrvääntö Retulansaari



F. 33558

Röykkiö -
idästä



F. 33559

Myllymäki - Koillisesta.
Ilmakuvaus käynnissä

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrvanto Retulansaari

F. ~~33660~~ 33560



Roukkion tähti: Jaakko Tuominen

F. ~~33662~~ 33562



S. Mäkinen

F. ~~33661~~ 33561



Kahvitauko

F. ~~33663~~ 33563



tähtettyne

Valok. J. Sarkamo 1967

Tyrvöntö Retulansaari

F. ~~33664~~ 33564



Keihäänkärki :1015 ruudusta f 2/4 sektorista D-
lounaasta

Tyrväntö Retulansaari

F. ~~33665~~ 33565



Keihäänkärki : 1015 ruudusta f 2/4 luoteesta

Tyrvöntö Retulansaari

F. ~~33666~~ 33566



Sirppi :1188 sektorista D
ruudusta g2/8-etelästä